

26 mei 1917

Uit de Vlaamse Beweging.

Daar brengt ons eindelijk de brief door een aantal voorname Vlamingen de 10^e maart aan de Duitse rijkskanselier gestuurd en openbaar gemaakt in de N. R. C. van 23 mei, de zo lang verbeide stem van zovele vertrouwde Vlamingen, die door de elektrische “draad van de dood” aan de Belgische grens van ons gescheiden zijn. Hoe vaak is ons verlangen uitgegaan naar hun stem! Naarmate de Vlaamse Beweging hoe langer hoe meer in het gedrang geraakte en de enen haar uitbuiten terwijl de anderen haar verkeerd begrepen, naarmate sommige onder haar vurigste aanhangers meer en meer optraden op een wijze, die wij moeilijk kunnen billijken omdat deze tenslotte ten nadele van de onafhankelijkheid van hun land zou keren en hun eigen zo rechtvaardige zaak zou compromitteren, naarmate bovendien, in naam van de Vlaamse Beweging, veel gezegd en gedaan werd, dat slechts in een toevallig verband stond met deze eerlijke volkszaak, hebben de vrienden der Vlamingen in Nederland dringender de zucht in zich voelen opwellen: “Waar blijft ge, beste Vlaamse letterkundigen, gij, die in dubbele zin de ziel zijt van uw volk, gij, die uitgesproken hebt wat in uw mensen groeit en leeft en hen ook geesteskracht en spraakvaardigheid verleent, gij Pol de Mont, Hugo Verriest, Stijn Streuvels, August Vermeylen, Karel van de Woestyne, Herman Teirlinck, Alfred Hegenscheidt, Maurits Sabbe, en gij, Vlaamse geleerden, die wij hebben leren waarderen op de Nederlandse Taal- en Letterkundige congressen, op de Vlaamse wetenschappelijke congressen, waar zit ge en hebt ge niets te zeggen in deze beslissende uren voor Vlaanderen? Zijt gij passivisten en wilt ge, trouw aan het gemeenschappelijk België, wachten tot na de oorlog om dan de herwording van uw volk met gezamenlijke krachtsinspanning door te zetten? Of zijt ge als de zelfzuchtige politici

geworden, die niet kunnen besluiten en liever wachten tot ze weten langs welke zijde de eindkans zal vallen? Waarom spreekt ge niet?"

Waarom ze niet spraken?

Wie niet begrijpt wat het is in oorlogstijd te leven onder de militaire druk van de vijand in een besloten land, en hoe het de niet activistische Vlamingen onmogelijk is naar buiten iets over te brieven over wat hun het naast bij het hart ligt, die ontvangt nu een antwoord van deze Vlamingen ... per adres van de Duitse rijkskanselier. In deze brief wordt in herinnering gebracht hoe het in België verboden is zijn mening uit te drukken, wanneer deze mening enigszins in strijd kan zijn met de Duitse belangen, en dit op straffe van verbanning of gevangenzetting, zoals voorstrijders in de Vlaamse Beweging als prof. Fredericq, prof. de Bruyne, en Alfons Sevens het mochten ondervinden.

Wanneer men dit eenmaal goed in overweging neemt, kan men niet anders dan eerbied koesteren voor hen, die het dan toch wagen tegenover de hoogste verantwoordelijke persoon van de Duitse politiek, in onomwonden bewoordingen te verklaren wat zij menen te moeten zeggen: dat er geen "waarde kan gehecht worden door een onpartijdig beoordelaar aan de opinie van hen, ten gunste van wie al deze beperkingen door de vijand opgeheven werden en die woorden spreken en daden stellen, welke de politiek van deze vijand dienen in strijd met hun eigen koning." Er zijn er wel anderen, die voor een nog veel geringer vergrijp tegen de Flamenpolitiek als "indesirable" naar Duitsland gestuurd werden.

En wie wel wist hoe veelzeggend reeds het zwijgen van deze Vlamingen was, vat nu duidelijker van welk een gehalte hun tegenstand tegen het streven der activisten mag heten. Ze nemen regelrecht stand tegen de Raad van Vlaanderen, "een organisme, dat

in ons eigen land volstrekt onbekend is” en tegen haar deputatie naar Berlijn, welke zij noemen “een deputatie van onbekenden, die een Raad vertegenwoordigen, welke geen mandaat heeft;” ze zeggen dat “de personen”, die, terwijl de oorlog nog volop woedt, het op zich genomen hebben aan de Duitse regering hun medewerking te verlenen om hun land te verdelen en een volslagen ommekeer te brengen in zijn innerlijke organisatie, niet het minste recht te hebben te spreken in naam van het Vlaamse volk en op geen wijze noch de verlangens noch de verzuchtingen van dit volk vertegenwoordigen.”

Wie en wat vertegenwoordigen dan wel de verzuchtingen van het Vlaamse volk, naar het oordeel van de ondertekenaars van deze protestbrief?

Eerst de 170 afgevaardigden en senatoren van de Vlaamse gewesten, waarvan er slechts twee bij de activistische beweging aansloten. Hierbij moeten wij enig voorbehoud maken. We menen genoeg de Vlaamse Beweging te kennen om te mogen zeggen: die afgevaardigden en senatoren, vrij gekozen, vertegenwoordigen zeer zeker de bevolking der Vlaamse gewesten in België en ook haar betrachtingen; maar het volk zelf in Vlaanderen hecht te weinig belang aan de Vlaamse Beweging, die in de eerste plaats een ideële beweging is, en de “volksvertegenwoordigers” vertegenwoordigen uit de aard van de zaak nog geenszins de Vlaamse gedachte.

Van veel groter belang is daarom de tweede groep, die zij laten getuigen tegen het activisme: de 2000 dragers van hogeschooldiploma's, die, voor de oorlog, het verzoekschrift om de vervlaamsing van de hogeschool te Gent ondertekenden en waarvan slechts 100 de nieuwe politiek goedkeuren.

Verder worden nog in ogenschouw genomen de “machtige” verenigingen, die het Vlaamse volk vertegenwoordigen en ook de

Vlaamse Beweging, als het liberale Willemsfonds, het katholieke Davidsfonds, de Nederduitse Bond, de Liberale Vlaamse Bond van Antwerpen, de Liberale Volksbond van Brussel, de arbeidersgroeperingen, verbonden aan de drie politieke partijen, het Natuur- en Geneeskundig Congres, etc.; geen enkel daarvan is tot de "antivaderlands" genoemde politiek toegetreden en hun hoofden hebben reeds tegen de inrichting der Vlaamse hogeschool onder het Duits bestuur geprotesteerd. Dit mag inderdaad een macht van betekenis geheten worden. Omwille van de waarheid mag hier echter niet verzwegen worden, dat men hierbij met een paar organismen, die bezwaarlijk over het hoofd kunnen gezien worden, geen rekening gehouden heeft: ik spreek niet van oorlogsorganismen als de Hogeschoolbond of de Raad van Vlaanderen, maar van het Nationaal Vlaams Verbond, dat ook voor de oorlog toch een zeer werkzaam bestuur had, en van de Roomse oud-hoogstudentenbonden, die naast de rumoerige Groeninge Wachten van de jongeren, de uiterste vleugel uitmaakten van de strijdende Vlaamse Beweging. Ze waren voor de oorlog de vooruitstrevenden en de hardnekkigen, die het aandurfdën de stokken van de radicale Vlaamse strijd te werpen tussen de raderen van sommige politiciërs. Vele van de leiders van deze bonden hebben een aanzienlijk deel genomen in het voorbereiden van wat wij nu zien afspelen. Het moet echter erkend worden, dat tegenover deze enkelen het heirleger staat der in al de andere verenigingen gegroepeerde vlaamsgezinden, der meest gestudeerden en der letterkundigen.

Ten gunste van het activisme zal evenmin pleiten het aangevoerde feit, dat alle ondertekenaars van het wetsontwerp voor de vervlaamsing van de hogeschool te Gent gekant zijn tegen deze inmenging van de Duitse overheid in een volstrekt binnenlandse kwestie.

Verder wordt nog aangehaald, dat al de vroegere Vlaamse bladen geweigerd hebben te verschijnen onder Duitse censuur en dat de bestuurders en hoofdredacteuren van die bladen zich eenparig tegen het activisme gekeerd hebben.

En ook wordt nog in herinnering gebracht, dat de koning en het Belgisch gouvernement eveneens de activistische strekking veroordelen. Dit zullen wij slechts moeten nemen als een uiting van loyaliteit, waartoe de gelegenheid van het schrijven van deze brief graag werd aangevat; en voor de durf om in een land, militair door de Duitsers bezet, zo te spreken over eigen vorst en regering, zal iedereen achting voelen, ook al kan men de meningen, in deze brief uitgedrukt, niet altijd onderschrijven. Kranig ook is de uiting, dat hetgeen de bezettende macht tot stand brengt, door hen beschouwd wordt als niet meer bestaande op de dag, waarop België weer vrij zal zijn, en dat de ondertekenaars nooit een vrede zullen aanvaarden, waardoor het aan het Duitse gouvernement of aan gelijk welke regering zou toegelaten worden zich met de Belgische inlandse zaken te bemoeien. Spreekt hier niet de oude geest van de Vlamingen, - en zouden de afstammelingen van de Geuzen, in dergelijke omstandigheden, anders spreken? De ondertekenaars van deze brief beweren, dat zij zelf in een vrij België hun binnenlandse kwesties na de oorlog willen tot een oplossing brengen, en ze wijzen op het zozeer vergeten feit, dat de Vlamingen niet een ras zijn, bij een ander land gevoegd, maar, in een democratisch land, meester zijn over hun eigen lot, en niet gewacht hebben om zelf door de wetgeving hun taalgierven uit de weg te ruimen, totdat een vreemde mogendheid hen daarbij, gedreven door eigen belang, wou behulpzaam zijn.

Van de tegenstand van deze Vlamingen tegen de bestuurlijke scheiding willen wij slechts onthouden de gezaghebbende woorden, die Pol de Mont daarover uitsprak als voorzitter van het Taal- en Letterkundig Congres te Antwerpen in 1912.

Wie zijn nu de ondertekenaars van deze brief?

Niet alleen de afgevaardigden en senatoren van het Vlaamse land – hierboven heb ik reeds aangetoond, dat deze niet altijd de vertegenwoordigers zijn van de zuiver Vlaamse geest, die als een dessem op het Vlaamse volk inwerkt. De namen van de Vlaamse letterkundigen in de N.R.C. vernoemd: Vermeylen, van de Woestyne, Teirlinck, Sabbe, Hegenscheidt, hebben in dit geval grotere betekenis. Het zijn de beste namen uit de keurbende. Doch wij missen nog namen, ook van de beste? Inderdaad. Wij mogen echter niet vergeten, dat het verkeer in België belemmerd is, dat er geen verbinding bestaat met het etappegebied, met West- en Oost-Vlaanderen, en dat de ondertekenaars zelf zeggen: “In gewone tijd zouden duizenden handtekeningen zich bij de onze voegen; in de gegeven omstandigheden kunnen wij niet eens allen bereiken, die het protest ondertekenden tegen de tussenkomst van de Duitse autoriteit inzake de inrichting der Vlaamse hogeschool te Gent”, en dat zij daarenboven de rijkskanselier uitdagen, alle belemmering van het vrije woord op te heffen om de volksstem te vernemen.

Het is goed, dat wij, die hier in Holland zo veelvuldig de stem vernemen van de groep activisten, wie men vurige arbeidzaamheid en luidruchtigheid geenszins zal ontzeggen, ook even het oor lenen naar wat deze mensen, die in België niet luidop mogen spreken, te zeggen hebben.

We vernemen intussen alvast, dat de tegenstelling tussen activisten en werkelijke passivisten onder de Vlamingen zeer scherp is, en zien nu in, dat het samenbrengen van de beide groeperingen in een naaste toekomst tot het rijk der hersenschimmen zal moeten behoren.

De Toorts bespreekt het interview, dat baron de Broqueville, de Belgische minister-president, heeft toegestaan aan een redacteur van De (Belgische) Legerbode, welk interview ons verleden week door het Belgische gezantschap in Den Haag is medegedeeld.

De Toorts zegt van dit interview o.m. het volgende:

Het interview van de heer de Broqueville in zijn geheel komt neer op een poging om de Vlaamse actie te verlammen door een onduidelijke geloofsbelijdenis in het goede recht van de Vlaamse zaak, en een dubbelzinnige belofte voor de toekomst. Dat een minister-president, die sedert zes jaar het bewind voert, thans zo ineens de noodzakelijkheid van een dergelijke uitspraak voelt, is wel een teken des tijds en kan ons slechts verheugen. Belang voor de toekomst van zijn volk zal echter geen Vlaming ooit nog hechten aan woorden of beloften van baron de Broqueville.

Maar de kostbare bekentenis, dat het Vlaamse programma, waar het niet alleen rechtsgelijkheid, maar ook de feitelijke gelijkstelling (van Vlaanderen met het Walenland) eist, de rechtvaardigheid zelve is, tekenen wij zorgvuldig op. Die woorden zijn in de mond van een erkend tegenstander van elk Vlaams recht een waardevol brevet van eerlijkheid en rechtvaardigheid voor het hele activisme.

Alleen moet het ons verwonderen, dat diezelfde heer de Broqueville zes weken geleden een besluitwet uitvaardigde, waarbij al wie ijvert voor de feitelijke gelijkstelling van Vlaanderen met het Walenland, met twintig jaar dwangarbeid en duizenden franken boete wordt bedreigd.

Frans van Cauwelaert bespreekt in Vrij België het ook in onze krant vermelde verslag, waarmee de Belgische regering bij koning Albert de besluitwet betreffende de bestraffing van politieke en bestuurlijke

wanbedrijven tegen de veiligheid van de staat heeft ingeleid. Het laatste gedeelte van van Cauwelaert's artikel luidt als volgt:

Het heeft ons tevens verheugd, door de regering op plechtige wijze te horen hulde brengen aan "de schitterende houding van de Vlaamse vaderlanders", die "de eer en de verpersoonlijking zijn van de Vlaamse gedachte." Men mag aan deze woorden zoveel rekbaarheid geven als men wil, het zal bij niemand te binnen vallen dat de regering met haar lof kan bedoeld hebben "les flamands de coeur", zoals de voorgangers van de "Ligue patriotique flamande" en hun geestverwanten. Met de Vlaamse gedachte hebben deze heren zoveel gemeen als perziken met ajuinpeulen. Voor hen bestaat geen "Vlaamse gedachte". Zij erkennen niet het bestaan van een Vlaams volk, geen Vlaamse ziel, geen Vlaamse kwestie en zelfs geen Vlaamse kunst. De Vlaamse gedachte heeft alleen haar belijving in deze Vlamingen, aan welke de liefde voor eigen volk de ogen heeft geopend voor de geestelijke en stoffelijke noden van hun stamgenoten en die met dagelijkse opofferingen het nieuw verhef bouwen, waarop zij de Vlaamse volkskracht willen plaatsen.

Maar zo de regering aan geen bastaard-Vlamingen heeft kunnen denken, wellicht heeft zij te weinig gedacht aan en alvast te weinig gesproken van hetgeen de Vlaamse gedachte en wat het Vlaamse volk voor het vaderland hebben gedaan in de loopgraven. De ware vertegenwoordigers van Vlaamse vaderlandse trouw en heldhaftigheid zijn de duizenden Vlaamse jongens in het strijdveld en het ware goed geweest indien de regering, sprekende van "geheiligde plicht" tegenover het Vlaamse volk, zich naar hen had gericht en voor hen had gebogen. Wat de politieke, literaire of andere woordstrijders voor het land in deze benarde dagen hebben ten beste gegeven, mag verdienstelijk zijn, vooral wanneer hun woord gesproken werd in het aangezicht van de bezetter en daardoor de kracht kreeg van een daad van onversaagdheid, maar

naast de prijs van het bloed is ieder ander offer gering. En zo de regering staat voor een gebiedende en heilige plicht om aan het Vlaamse volk onmiddellijk na de oorlog de volheid van zijn recht te verzekeren, indien het feitelijk aan elke regering onmogelijk zal zijn om zich aan deze dure plicht te onttrekken, dan is het omdat zij zal staan tegenover een bloedschuld duizenden malen vernieuwd en vermeerderd.

De tegenstanders van onze Vlaamse gedachte mogen echter eens en voorgoed de waan afleggen, dat het aan hen zal worden opgedragen om te bepalen wat in ons Vlaams programma als rechtmatig of niet rechtmatig dient te worden beschouwd. De weg der manke vergelijking moet beslist verlaten worden voor de rechte weg der doelmatige en echt Vlaamse hervormingen. Wat het Vlaamse volk nodig heeft en wil is zeer eenvoudig, het wil een gezond en normaal ontwikkeld volk zijn en daartoe is vereist dat zijn taal in zijn onderwijsinstellingen, in zijn openbare besturen en bij zijn dienende jongelingschap dezelfde plaats zou innemen als de Franse taal voor onze Waalse landgenoten. Met minder gaat het niet en er is geen mens ter wereld, die in deze verzuchtingen een schijn van onrechtmatigheid kan ontdekken, er is in geheel dit programma geen schemer van Duitse ingeving. Het was de kern van de Vlaamse gedachte voor de oorlog. Alleen een staatkunde, welke deze beginselen met vroomheid zal huldigen en doorzetten, zal aan België de inwendige vrede der algemene rechtvaardigheid kunnen teruggeven.

2 juni 1917

Professor A. Vermeylen heeft, zoals men weet, het verzoekschrift van L. Franck e.a. aan de Duitse rijkskanselier ondertekend. De Vlaamsche Gedachte, het weekblad onder leiding van L. Picard, valt hem daarover aan. De Vlaamsche Gedachte brengt vooreerst de

volgende uitlating van Vermeylen en zijn Kritiek der Vlaamsche Beweging in herinnering:

Maar waarom vorderen (de flaminganten) dan niet rechtuit de scheuring van België, waarom staat dat nergens in hun programma te lezen? Integendeel: elke keer hen naar het hoofd geslingerd wordt dat zij de splitsing verlangen, tekenen zij protest aan met verontwaardiging, en er verschijnen stichtende plakbrieven met een driekleurig lijstje omrand.

Die tegenstrijdige houding verwijt ik niet aan de meerderheid der flaminganten. In de grond zijn zij volstrekt niet Belgisch gezind, al vrezen zij te dikwijls met hun vrij uitgesproken mening voor de dag te komen. Vlaanderen, dat voelen ze, dat willen ze; België laat hen koud: we konden het heuglijk feit beleven, dat de "Brabançonne" uitgefloten werd. Maar op dat netelig gebied heeft men weinig moed te verwachten van de meeste leiders der Beweging, en van al wie nauw of lossers met de staat verbonden zijn. Die zijn voorzichtig, willen niet "overdrijven" ...

Met die lieden twist ik niet ...

De Vlaamsche Gedachte schrijft dan in verband met deze uitlating van Vermeylen:

Vermeylen heeft die woorden nooit herroepen, integendeel! Waar hij, ook in de laatste tijd nog, met Vlamingen over Vlaanderen sprak, stak hij de draak met de "âme belge" en met het Belgisch nationalisme: dit deed hij bv. elke avond, die hij doorbracht onder de Vlaamsgezinde studenten van Brussel.

Dit is nu voorbij: wat hij vroeger bespote heeft hij nu vereerd en wie meende in zijn geest te handelen is door hem met smaad overloden.

Daartoe heeft hij zelfs gemeend zich met een veertigtal fransgezinden en met enkele twijfelachtige flaminganten te moeten verenigen (slechts een tiental onbetwistbaar echte flaminganten staan er onder de brief van L. Franck aan de Duitse rijkskanselier).

Zullen wij nu doen wat de jonge Vermeylen heeft gedaan tegenover diegenen die destijds handelden zoals hij nu handelt, zullen wij ons met minachtend gebaar van hem afwenden en zeggen: “met zulk soort lieden praat men niet verder”?

Dit ware mij en mijn vrienden – hoeveel hebben wij niet aan Vermeylen te danken? – beslist onmogelijk.

Hij zal ons dierbaar blijven, smartelijk dierbaar, als de man, die ons niet alleen door zijn lering maar meer nog door de tragiek van zijn leven het duidelijkst heeft doen beseffen dat elk mens – zelfs de van nature rijkst begaafde – slechts als deel van een volk, slechts als burger van een vaderland zich in waarheid en in trouw aan eigen wezen kan ontwikkelen.

Zelfs het beste van een volk dat in dienstbaarheid leeft wordt door de leugen aangetast.

Voor Oostenrijk-Hongarije constateert Bauer in zijn boek over het nationaliteitenprobleem, dat onder de leiders der minderheidsvolken uit het rijk veel hypocrisie en lafheid voorkomt en noemt dit “bijna een sociologische wet.”

De (betrekkelijke) waarheid van die wet kunnen wij in deze tijd ook nagaan in Zuid-Afrika bij generaal Smuts en zijn vrienden en in Vlaanderen ...

Ach, Vlaanderen heeft eeuwenlang in de school der lafheid geleefd.

8 juni 1917

De hogeschool te Gent.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft een verordening uitgevaardigd “betreffende de inrichting van een hogere school voor handelswetenschap bij de universiteit van het rijk te Gent”, en een verordening betreffende de oprichting van een hogere land- en tuinbouwschool bij dezelfde instelling.

14 juni 1917

Uit Luikerland.

Luik, 2 juni.

Alea iacta est! De teerling is geworpen. Geheel Vlaanderen is met één stoot en één kracht de Rubicon over. De wereldberoemde en aloude hogeschool van Leuven, de Alma Mater van de Belgische katholieken en de ganse christelijkheid hier, is gesplitst. Weldra zal het bisschoppelijk gezag, heel zeker door de mond van kardinaal Mercier, de aartsbisschop van Mechelen, primate van België, deze splitsing officieel verkondigen en het zal een voltrokken feit zijn, waartegen niemand nog iets zal vermogen. De katholieke hogeschool gaat in twee. De Franstalige zal te Leuven blijven en de Vlaamse te Mechelen worden ingericht. De eerste dag van de heropening zal voor beide instellingen alles klaar zijn. De wetenschappelijke instellingen en verzamelingen blijven. De leraars, de twee talen machtig, zullen te Leuven en te Mechelen doceren.

Men kan zich afvragen waarom dan niet het grondig Vlaamse Leuven de Vlaamse hogeschool heeft behouden en de Franstalige niet naar het Walenland is overgegaan. Men mag niet vergeten, dat de grote meerderheid van de katholieke studenten Vlamingen zijn. In het

Walenland zou men moeilijk, toch zeker enkel met veel kosten, gebouwen beschikbaar hebben gekregen, terwijl Mechelen wel veel gemakkelijker een onderkomen voor de nieuwe instelling zal vinden. Zo wij ons niet vergissen heeft die mooie, kalme en nog onverbasterde Vlaamse stad wel zeer geschikte toevluchtsoorden bij de hand om een zo belangrijke instelling als de Vlaamse hogeschool zal zijn zonder veel kommer in gang te helpen.

Het besluit van de splitsing komt zo plots als een geloofsveropenbaring. Van de voorafgaandelijke besprekingen is tot in de jongste dagen niets vernomen dan enkel wat de stem van bisschop Rutten, zoals ik u mocht schrijven, daarvan mededeelde, bij gelegenheid van zijn vijftigste verjaring als priester. Het besluit van de splitsing treft te meer, daar aartsbisschop Mercier, sedert jaren hier zeer hoog in aanzien, toch bekend stand als een brede, invloedrijke macht, die geen vonkje vuur in zijn mooie ziel kon doen branden tot voordeel en tot ontvoogding van het Vlaamse volk. Bovendien had hij de grote meerderheid van de bisschoppen aan zijn kant en niemand, ik zegde het u reeds, dan enkel bisschop Rutten was bereid om stappen voor de gewichtige hervorming te doen.

Is het nu eigenlijk alleen aan de Luikse prelaat te danken wat zo met één slag is ruchtbaar geworden, wat het christelijk volk van Vlaanderen zozeer heeft ontroerd en verheugd? De toekomst zal het misschien uitbrengen. Naar onze bescheiden mening echter, is het enkel de dwang geweest, die te Leuven de zaken naar een nieuwe toekomst heeft gestuurd. Het was immers te vrezen, wat zeg ik, het zou stellig zeker zijn geworden, dat een groot aantal Vlaamse studenten, zo spoedig weer alles na de oorlog vlot zou geraken, de hogeschool van Gent zouden verkiezen boven de voor Vlaanderen, dus voor meer dan 4 miljoen naar kennis en hoger leven dorstende mensen, gans onmondige doch algeheel verfranste hogeschool van Leuven. Alzo zou een ruim deel van onze jongelingschap onder de

herdersstaf der geestelijkheid weg geraken, een wereldse leer zou een wereldse geest verwekken, de invloed van dogma en geloof zou verzwakken, het volk zou wijder gaan redeneren, het gevaar voor geloof en kuddeleven zou groot zijn.

Door de vervlaamsing van de katholieke Alma Mater, komt m.i. ook de hogeschool van Gent vaster te staan en Gent zal de Vlaamse vrijzinnige jeugd lokken en Leuven meer de andere. Nu wordt in gans Vlaams België alle onderwijs van laag tot hoog geheel in de taal van het volk gegeven. Men kan zich niet inbeelden dat het middelbaar onderwijs – in het lagere gaat het reeds zoals het hoort – dat het middelbaar lager en hoger onderwijs verfranst zal blijven en toch in staat zal zijn onze jeugd tot hoger onderwijs voor te bereiden! Het Frans is thans veroordeeld om beslist niet enkel meer een tweede taal te worden, doch een, die men als nuttige en mooie vreemde taal zal aanleren, zoals Duits en Engels.

Het gesproken Frans ging in de jongste 20 jaar verbazend de kreeftengang. De gewone burgerij heeft het uit de familiekring laten gaan voor het plat Vlaams en ze zal nooit liever gejuicht hebben, dan in de naaste toekomst, wanneer haar zonen zullen kaart spelen, zullen dansen en – dit zal lastiger gaan! – met de juffrouwen beschaafd Nederlands spreken. Ik bleef er echter borg voor, dat het volk goed zal leren spreken. Het zal zijn taal veredelen en de Walen, die overal in Vlaanderen iemand en vaak velen vonden, die Frans spraken, zullen weldra minder gediend zijn en beseffen, dat hun eentaligheid hinderlijk wordt. Zoals wij Frans leren om ons in het Walenland te behelpen, zullen zij Nederland te hulp roepen om met de meerderheid van ons volk in gemeenschap te kunnen blijven. De Walen zijn zo verstandig als ... wij.

Ik kan juichen uit vol hart, dat mijn Limburg, mijn geboorteparadijs, voor de toekomst tegen verfransing is beschut. Deze provincie,

geroepen om de rijkste te worden van België, zal weldra een jonge schaar onderlegden en geleerden van alle aard thuis krijgen, die tot volk en arbeider zullen kunnen gaan om hun in eigen woord de geheimen en moeilijkheden te verklaren van de grootse arbeid, die ons nieuw nijverheidsgebied zal vergen om een schitterende toekomst tegemoet te gaan.

En we bekomen meteen een opperste kostbaarheid, niet enkel heel zeker een geweldige opbloei van onze fraaie letteren, maar bovendien een schat van wetenschap in eigen taal, die zal gedeeltelijk in handen van het volk komen. Onze boekhandel zal verbazende uitbreiding nemen. Onze schrijvers zullen moediger en flinker dan ooit worden. De volkeren van gans ons taalgebied zullen we beter schatten, omdat we ze nauwer zullen naderen. Vooral Nederland zal ons trouwer dan ooit de hand geven.

15 juni 1917

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft, ter uitvoering van de Belgische wet van 15 juni 1883, betreffende de rijks- en gemeentelijke middelbare scholen van de lagere graad van Groot-Brussel, een verordening uitgevaardigd, waarvan het eerste artikel aldus luidt:

In de voorbereidende en in de middelbare scholen van de lagere graad, zijn Vlaamse klassen met Vlaams als voertaal en Franse klassen met Frans als voertaal te vormen, en wel in de voorbereidende afdelingen voor al de vakken, in de middelbare afdelingen voor de vakken, die in artikel 2 van de wet van 15 juni 1883 en in de op grond van dat artikel uitgevaardigde bepalingen opgesomd zijn.

Artikel 3 van de verordening luidt:

Leerlingen wiens moedertaal Vlaams is, moeten bij de Vlaamse afdeling, leerlingen wiens moedertaal Frans is, bij de Franse afdeling ingedeeld worden.

Leerlingen wiens moedertaal noch Vlaams noch Frans is, zullen, naar keuze van het gezinshoofd, ofwel in de Vlaamse, ofwel in de Franse afdeling het onderwijs volgen.

19 juni 1917

De bestuurlijke scheiding in België.

Bij verordening van de Duitse gouverneur-generaal in België van 9 dezer is de bestuurlijke scheiding in de ministeries van justitie en financiën toegepast.

In het ministerie van justitie te Brussel zijn, te rekenen van 1 juli 1917 benoemd:

J.T.F.W. Heuvelmans, politierechter, te Antwerpen, tot algemeen secretaris, en de heer J. Bévernage, bureeloverste, tot afdelingsoverste, en A.P.E. Coopman, klerk, tot bureeloverste ten persoonlijken titel benoemd.

Zijn naar Namen overgeplaatste: de hh. De Rode, algemeen secretaris; Moreau, Maus en Dom, algemeen bestuurders; Didion, De Rasse, Lannoy, Moens, Ralet en Gillard, bestuurders; Anciaux, Périer, De Le Court, Caulier, Belym en Renault, opziensers; De Hertogh, Poncelet, Blaise, Matinva, Urbain, Coppine, Maquet, Baltus, Gerber, Turbelin, Henry, Amiable, Raiwir en de Bournonville, bureeloversten.

21 juni 1917

Een Wolff-telegram uit Brussel deelt, in tegenspraak met een bericht in een Nederlands blad mede, dat bij de invoering van de bestuurlijke

scheiding in België de kerkelijke indeling van het land ongemoeid blijft.

22 juni 1917

Uit de Vlaamse Beweging.

In een vorig stukje hebben wij er op gewezen, dat de “gang naar Berlijn” en de uitlatingen van de Duitse overheden, die het verband tussen de Duitse en Vlaamse belangen al te strak wilden aanspannen, zodanig waren, dat zij de ogen van vele Vlamingen geopend hebben. Zouden wij ons vergissen in de psychologie van sommige Vlaamse strijders en zouden deze werkelijk over zo weinig politiek doorzicht beschikken, dat zij niet merken wat vele van de Vlaamse leiders hun voorhouden in de brief, geschreven aan von Bethmann Hollweg, om de redenen op te geven waarom gedurende de bezetting van hun land de Vlamingen de Vlaamse strijd willen staken.

Althans de activisten zetten ongehinderde hun beweging voort, en het kan door onbevooroordeelden niet geloofend worden, dat deze beweging er nog steeds, zoniet aan diepte, dan toch aan uitgebreidheid bij wint. En ook sommige passivisten blijven hoe langer hoe minder passief.

Het is waar dat, om dit te bewijzen, weinig stellige gegevens voor de hand liggen. Nog weten wij niet bepaald, wat in sommige activistische kringen omgaat, en een even dikke nevel hangt over hetgeen gebeurt in de cenakels van enkele passivistische milieus buiten België. Wij weten aan de ene zijde nog altijd niet wie deel uitmaakt van de Raad van Vlaanderen, wiens waarde wij dus niet kunnen beoordelen, en over de tegenstand van vele activisten, die zich tegen een al te directe invloed van Duitse zijde kanten, vernemen wij in de activistische pers slechts een echo, als men

spreekt van de Jacobijnen, die het vooruithollen van de wagen van de Raad van Vlaanderen belemmeren. En anderzijds moeten wij opmaken uit wat geschreven werd omtrent het stichten van het Vlaams-Belgisch Verbond in Nederland, dat in het kamp der niet zwijgende passivisten alhier de neiging meer en meer naar voren dringt om opnieuw de Vlaamse strijd ernstig te hervatten nog voor het land vrijgemaakt is.

Het blijkt nu, dat de activisten, die anders een hogere toon aanslaan tegenover de passivisten dan tegen de franskiljons, over dergelijk passivisme wel te spreken zijn, en de toenadering, waarvoor eens De Eendracht ijverde, wordt nu opnieuw in het vooruitzicht gesteld door het rondschrijven van het heropgerichte Nationaal Vlaams Verbond, verschenen in De Antwerpsche Courant van 14 juli II. waarin, betreffende de antithese tussen de activisten en de passivisten, gezegd wordt, dat het bestuur hoopt, “dat van beide zijden de zaken breed en met wijsheid onder de ogen worden gezien, opdat er bij alle verschil eenheid van betrachtning zou worden vastgesteld ... Wellicht komen de twee stromingen zo weer in aanraking met elkaar, en, tot bezinning gekomen, kunnen zij dan samen een gemeenschappelijk programma van actie en verweer overwegen.” De onverzettelijke activist Rafael Verhulst gaat nog verder, en beschouwt, in Het Vlaamse Nieuws van 12 juni II., de antithese haast als opgeheven: “Passieven! Zijn er nog wel veel in de zuivere betekenis van het woord? De goede passieven zijn metterdaad, stilaan, zonder dat zij het wisten, uit aandrang van het gemoed, uit genegenheid voor onze schone en edele strijd, tot een min of meer werkdadige en handelende Vlaamsgezindheid – dus activisme – overgegaan.”

Wij moeten natuurlijk van zulke gezegden het deel van propagandistische overdrijving weglaten. Feiten echter zeggen veel meer dan woorden, waarvan wij niet steeds de zwaarte kunnen schatten. En sommige feiten zijn van aard om, op zijn minst, te laten

vermoeden dat het activisme toch nog steeds uitbreiding kan vinden, ook na de reis naar Berlijn, na de uitlatingen van de Duitsers, na de bedreigingen der Belgische regering. Het kan zijn, dat velen voorzichtiger zijn geworden en zich voortaan zullen onthouden van alle directe medewerking, maar het activisme als zodanig gaat hardnekkig door. De Raad van Vlaanderen houdt bijeenkomsten en heeft zowaar een economisch programma voor Vlaanderen openbaar gemaakt, zonder echter de middelen aan te geven, waarmee zulk een programma in afzienbare tijd kan uitgevoerd worden. Men maakt verder nog propaganda voor het activisme in Nederland en in België, en ook bij de Vlaamse dringt die propaganda door.

Over dit laatste een woordje meer.

De heren dr. A. Borms, R. Verhulst en C. Rousseau, drie activistische leiders, hebben op het einde van de maand mei vanuit Antwerpen een reis ondernomen naar de Belgische gevangenenkampen in Duitsland, onder leiding van prof. Stange en Freiherr von Winnigrode. Voor zover wij hebben kunnen opmaken uit het relaas, omtrent die reis gepubliceerd, bezochten zij slechts één kamp, dat te Göttingen. Dit kamp is een geheel Vlaams kamp geworden. Want ook bij de krijgsgevangenen hebben de Duitsers de scheiding tussen Walen en Vlamingen doorgevoerd, en, zoals R. Verhulst schrijft in zijn *Het Vlaamsche Nieuws* van 14 juni II.: "Te Göttingen zijn de bokken van de schapen gescheiden. Er verblijven alleen Vlamingen, en deze Vlamingen worden er naar omstandigheden door de Duitsers best behandeld. Eerlang zal ook Sennelager herschapen worden in een "keurkamp". Het kan aan geen twijfel onderhevig zijn dat de activistische propaganda, welke de drie Vlamingen daar mochten maken, in goede aarde viel, vermits de Duitsers, met hun systematisch doorzettingsvermogen, er al lang voor gezorgd hadden om in dit kamp de meest vurige Vlaamsgezinde elementen uit de

andere kampen samen te brengen, te oordelen naar de berichten uit de kampen, verschenen in Onze Taal, uitgegeven door een groep krijgsgevangenen te Göttingen.

Wat men met die propaganda bij de krijgsgevangenen in het schild voert, R. Verhulst laat het vermoeden in een artikel van Het Vlaamsche Nieuws van 17 juni II.: er verblijven 22.000 Vlaamse krijgsgevangenen in Duitsland, men wou er Vlaamse "legioenen" uit vormen, die na de oorlog met de "Haverse regering" zouden afrekenen; deze regering moet aftreden of vervallen verklaard worden, "en wij moeten ons sterk en stevig inrichten om de volkswil te doen gelden." Dit zijn werkelijk verstrekkende plannen.

Ook aan het Belgische front is het gematigd activisme doorgesijpeld. De voorlichting, die de Vlaamse studentenjeugd aan het front ontvangen heeft omtrent de gebeurtenissen in België, moet al heel gebrekkig geweest zijn; en, steunende op hun onvoldoende bekendheid met die gebeurtenissen, hebben de jonge flaminganten daar een afwachtende houding aangenomen tegenover de activistische leiders. Bovendien zal er wel verbittering heersen onder de zelfbewuste soldaten, die nu verkeerde toestanden beleven in een leger, waarvan vele officieren de taal van de Vlaamse volksjongens niet voldoende machtig zijn. Het wordt dan begrijpelijk, dat zij, geprikkeld als zij worden door de Belgische en Franse bladen, hun klachten luidop en in scherpe bewoordingen uitspreken – men kan er geregeld enige te lezen krijgen in Vrij België, waaruit ze gretig overgenomen worden door de activistische geschriften – en dat zij dingen schrijven als die, welke Ons Vaderland uit De Panne, de 30e mei II. liet verschijnen (zie De Nieuwe Courant van 17 juni II. ochtendblad), in antwoord op een artikel van de XXe Siècle, bewerende dat nooit één Belg geleden heeft omdat hij de Vlaamse taal aankleefde: "Men is bezig met u in doekskes te winden. Die grote kopstukken, welke tegenwoordig het woord voeren, beloven u alles

na de oorlog ziet ge, “als ge braaf zijt en wel leert op school” en nu moet ge braaf zijn. “Veel beloven en weinig geven doe de zotten in vrede leven”, maar intussen doet men niets voor u, en gaat men altijd verder met u officieren en onderofficieren te geven, die uw taal onmachtig zijn en u niet verstaan. In naam van vaderlandsliefde sluit men u de mond, en moogt ge niet reclameren of anders zijt ge een verrader. En terwijl ge zwijgt, mannen, mogen bladen als de XXe Siècle, de Echo Belge enz. uw naam zwart maken, uw hoofdmannen lasteren en hen de kogel beloven na de oorlog. Mannen, gedenk, en eens zal de dag komen dat Vlaanderen zal spreken.”

Neen, noch de strafmaatregelen van de Belgische regering, noch de duidelijk uitgesproken bedoelingen van de Duitsers met de Vlaamse Beweging hebben de nekslag gegeven aan het activisme. Als het activisme moet sterven, dan zal het gebeuren door het optreden van het Vlaamse volk zelf in België. En zolang de oorlog duurt en het volk van België moet zwijgen, zal het activistisch streven zich nog vrij kunnen ontwikkelen.

23 juni 1917

In De Toorts schrijft Leo Meert in een artikel “Onze Stellingen”:

Het leger der activisten beschouwt zich als zijnde door moeder Vlaanderen gemobiliseerd en samengetrokken op het Vlaamse front, en aan de overzijde staat onze vijand, de verbastering. Elke voet grond verdedigen wij en het zijn vooral de strategische punten waar de meest onverschrokken strijders stevige stellingen uitbouwen. Wij hebben ons daar thans kunnen nestelen en wij versterken die stellingen op geweldige wijze: ze moeten onneembaar zijn! Wee de tegenstander die een stormloop waagt, hij loopt zich te pletter tegen de Vlaamse borsten, want die consequentie hebben alle activisten getrokken: Met de Vlaamse zaak staan of vallen zij! Welk een oordeel

zou de wereld vellen over een aanvoerder die uit vrees voor de vijandelijke granaten zou weigeren zijn manschappen in het vuur te brengen en vooruit te doen stormen? Offeren zich niet miljoenen op voor de verdediging van eigen haard, vrijheid, onafhankelijkheid? En zal een enkel soldaat, die moedig gestreden heeft, er verantwoordelijk voor gesteld worden als zijn land het onderspit moet delven?

Zo staan wij in de Vlaamse strijd.

Vrij België bevat een artikel, Bondgenoten geheten, van G. Opdebeeck, geschreven naar aanleiding van sommige uitlatingen van de Oostenrijkse minister-president. In dat artikel wordt o.m. het volgende gezegd:

De Fransgezinde pers heeft het, sinds de Verenigde Staten in het strijdperk zijn getreden, druk over Wilson – die zij, terloops opgemerkt, daarvoor in een zeer verdacht daglicht hadden voorgesteld. – Haar organen drukken met voldoening de verklaringen van de President over en alles lijkt volmaakt te zijn, gelijk Washington het beslist. Ook de Russische revolutionairen hebben hun onverdeelde sympathie. Ze verheugen zich innig over deze revolutie. Ondertussen hebben zij uit deze ingrijpende gebeurtenissen niets geleerd. Hun geest is dezelfde gebleven; hun mentaliteit heeft zich niet verruimd noch verbreed. Geen frisse, krachtige wind door hun verwarde denkbeelden gewaaid. Ze zijn nog steeds de Pruisen van België en tegen de geest van reactie en imperialisme is Amerika opgekomen en ook daartegen hebben de Russische revolutionairen zich met de daad verzet.

Het waren niet de Vlaamsgezinden die voor annexaties hebben geijverd en wij hoeven niet aan de landhonger van sommigen van onze landgenoten te herinneren. Is het louter toeval dat al deze

ijveraars voor een “groter België”, tegelijk ook verklaarde tegenstanders van onze Beweging zijn? Ze hebben aan de Al-Duitsers niets te verwijten. Ook hierin tonen zij zich getrouwe bondgenoten.

De Vlaamse Beweging ligt in de lijn der beginselen, welke in de verklaringen van de Entente-mogendheden zijn uitgesproken. Het is de gezonde, jonge drang van een volk naar zelfstandigheid; het is de democratie, die ook bij ons haar rechten opeist. En waar deze oorlog gevoerd wordt in het teken van die zelfstandigheid en die democratie, daar kunnen wij door Vlaanderens toekomst gerust en zeker zijn.

De Vlaamse Beweging moet daarbij blijven wat zij altijd geweest is: een zuiver binnenlandse aangelegenheid. Ons niet terecht komen in het Belgisch Staatsverband is niet het gevolg van een verdrukking door een andere nationaliteit, gelijk met de Polen, de Tsjechen en andere misdeelde volkeren het geval is. De schuld ligt in de eerste plaats bij onszelf, waar nog te veel autocraten het eigen volk van zijn waar bestaan trachten te vervreemden. Wij hebben geen vreemde bevrijders nodig. En voor wie niet schijnt te kunnen lezen wat er staat, zij er ten overvloede bijgevoegd dat wij dus hoegenaamd van geen Duitse hulp; ja van geen medewerking langs welke kant ook zijn gediend. Flandria fara da se.

24 juni 1917

Benoemd zijn aan het (Vlaamse) ministerie van wetenschappen en kunsten te Brussel: von Ziegesar, professor, tot algemeen bestuurder van het beheer van Schone Kunsten; Rafaël Verhulst, letterkundige, tot bestuurder; J. van den Eynde, bureeloverste, tot afdelingsoverste; F. Schoonjans, kantonnaal schoolopziener te Kortrijk, tot bestuurder; F. P. Demoor, klerk 1^e klasse, tot bureeloverste.

30 juni 1917

De correspondent van het Handelsblad te Brussel schrijft op 21 juni:

Telkens wanneer een besluit verschijnt, houdende benoeming van enkele nieuwe personen tot hoge bestuursambten in het departement van Kunsten en Wetenschappen, gaat men onwillekeurig denken, dat zullen nu wel de laatste zijn. Maar het komt altijd verkeerd uit. Het duurt maar kort, of weer gewaagt het Gesetzblatt van nieuwe benoemingen – waaronder er dan vaak zijn die niet zonder enige felheid worden besproken. Nu weer ...

Het wil me voorkomen, dat met de nieuwe benoemingen is beoogd, een nieuwe dienst bij het ministerie van Kunsten en Wetenschappen tot stand te brengen – nl. een Vlaamse dienst voor de schone kunsten. De leiders van deze dienst zullen nu zijn, volgens de bekengemaakte verordening:

Directeur-generaal, de heer Prof. von Ziegesar, die, één enkele maal, indertijd aan Van Nu en Straks heeft meegewerkt, onder de naam Jef Haller en sedertdien ook wel, onder dezelfde naam, een paar bundels poëzie de wereld heeft ingezonden;

Directeur, Raphaël Verhulst, u, meen ik, overbekend;

Ook directeur, de kantonale schoolopziener Frans Schoonjans, te Kortrijk;

Afdelingschef, de heer Jozef Van den Eynde, die, aan vele hier verschijnende of verschenen hebbende tijdschriften heeft meegewerkt.

Daarentegen meldt een ander besluit dat Paul Gilson, de beroemde componist van La Mer, die tot dusver het ambt waarnam van

inspecteur der muziekscholen van het rijk, voortaan zijn bevoegdheid beperkt ziet tot die van het Vlaamse land.

4 juli 1917

De Leuvense splitsing.

Onze correspondent schrijft ons uit Luik:

De Belgische pers en de hier werkzame correspondenten van de buitenlandse pers, laat staan de Hollandse en de Duitse, hebben zich tegenover de splitsing van de hogeschool van Leuven op een verschillend standpunt geplaatst. Onder hen zijn er die de beslissing van de Belgische bisschoppen onveranderlijk goedkeuren. Anderen, zeker geen helderzienden, durven bevestigen dat het ontwerp enkel een valstrik voor Gent is. Weer anderen noemen haar eenvoudig een afgietsel van Leuven, dat nooit tot zelfstandigheid zal komen, een doodgeboren kind. Wij wensen bij geen enkele van deze partijen te worden ingelijfd. Er zal, wij hebben het reeds trachten te bewijzen, uit noodzakelijkheid een katholieke Vlaamse hogeschool moeten komen. We stellen echter nogmaals de vraag, nu we weten dat er voorlopig nog maar enkel sprake is van het ontwerp, wat er eigenlijk besloten werd en door wie. Men bericht ons dat zijne hoogwaardigheid Rutten door ons schrijven wel wat in verlegenheid werd gebracht en we voor hem zoveel als de beer van de fabel zijn geweest, die op het voorhoofd van zijn meester een vlieg dood wierp met een plavei. We hebben het stellig zo noch gemeend, noch gewild. We herhalen: Wie ijverde in de bisschoppelijke wereld voor een katholieke Vlaamse hogeschool?

Was het enkel mgr. Rutten, dan weten we niet hoe deze alleen zou hebben durven bewegen. Was het kardinaal Mercier, aan het hoofd van al de bisschoppen, hoe rijmt dan met deze stap van de

aartsbisschop een tweede, die, door het activistisch blad Ons Land van Antwerpen aan ons volk wordt aangewezen? Mgr. Mercier heeft betekenisvolle aanbevelingen gericht tot de dekens, in een stuk getiteld “La charité envers la patrie.”

Hij zegt: “De stichting van de zogezegde hogeschool van Gent, de bestuurlijke scheiding ingevoerd sinds enige tijd in sommige ministeries, en door een onlangs uitgevaardigd decreet algemeen gemaakt; de openlijke en bedekte aanmoedigingen, uitsluitend gegeven aan de bladen en vergaderingen, zowel van onbezonnen Walen als van razende flaminganten, welke tot vijandschap leiden tussen twee rassen, innig onder de Belgische vlag verenigd, zijn zoveel ijdele pogingen om onze nationale eenheid te ontredderen.” Verder roept de bisschop zijn onderhorige dekens op om een oog in het zeil te houden en hun gelovigen te verwijderen van de activistische voordrachten en lezingen.

Alhoewel mgr. Mercier streng vertrouwelijk schrijft aan zijn geestelijkheid, is er toch ten minste reeds één, die het stuk na ontvangst heeft overgebrieft aan een opsteller van Ons Land. Dit bewijst dat de kardinaal op zandgrond bouwt. Doch hoe kan iemand, die spreekt als hij, nog openhartig ijveren voor een Vlaamse hogeschool te Mechelen? Wat schuilt achter dit alles?

5 juli 1917

Men schrijft ons uit België:

Onder de titel “Een oorlogsverklaring van kardinaal Mercier”, deelt dr. Aug. Borms in het Vlaamsche Nieuws een reeks maatregelen mede, waardoor de aartsbisschop zich stelselmatig en beslist schrap zet tegen de bestuurlijke scheiding en de Vlaamse activisten.

De bestuurder van het bisschoppelijk Sint Norbertusgesticht te Antwerpen heeft verleden week vanaf de kansel van zijn kapel aan zijn verbaasde studenten medegedeeld dat er thans, volgens de nieuwe leer van de kerk, twee "grove doodzonden" meer zijn: 1°. een activistisch dagblad lezen; 2°. een activistische vergadering bijwonen.

Mechelen verklaart bovendien de oorlog niet alleen aan de flaminganten, doch meteen aan de bezettende overheid. Binnen dit strijdperk is er reeds scherpe tweespalt gerezen onder de geestelijken van het bisdom Mechelen en wel zo duidelijk dat het geestelijken zijn, die de pers hebben ingelicht, omtrent de uitgevaardigde ukaze van de heer Mercier, en nog geestelijken, die vlakaf weigeren hun studenten te kapittelen en tegenover hen te staan als een bietebouw in dienst van de hoogste kerkelijke overheid.

Deze heeft verboden een diploma af te leveren aan al de normaalschoolstudenten, die dit jaar, na vier voltrokken studie jaren, als onderwijzer de katholieke gestichten van het bisdom zullen verlaten. Hetzelfde verbod geldt voor de colleges, waar ook zij, die hun studies hebben voltrokken, geen getuigschrift zullen bekomen.

Het gevolg hiervan is dat geen enkel normalist een betrekking zal kunnen bekomen in een lagere gemeenteschool of in een door de staat ondersteunde katholieke lagere school en dat de collegeleerlingen in geen geval zullen kunnen worden aanvaard in om het even welke hogeschool. Daar nu eigenlijk slechts één hogeschool, die van Gent, in België open is, kan een blinde zien dat Mercier's maatregel enkel tegen Gent is gericht.

Wat zullen verder andere gevolgen zijn? Door de leerplichtwet van 1914 op het lager onderwijs, zijn er veel leerkrachten te kort in ons land en zal dit tekort nog stijgen.

Bovendien moet worden rekening gehouden met de wijze, waarop de ouders zullen staan tegenover deze ergerlijke belemmeringen. Zullen zij hun kinderen, na jaren geldelijke opofferingen en harde arbeid, zo maar laten in het wild lopen, nu zij juist de blijde verwachting komen koesteren hen een loon te zien verdienen in een niet te onderschatten betrekking als onderwijzer? Zullen zij, na voltrokken collegestudies, en terwijl de hogeschool van Gent wachtend en wagenwijd openstaat voor een onbeperkt aantal studenten in veel vakken, zich zo maar neerleggen bij het tsarisme van de aartsbisschop en hun zonen wetenschappelijk laten verlammen, hun alles laten vergeten, terwijl zij weten en voelen dat het land dringend behoefte heeft en na de oorlog nog meer zal hebben aan wetenschappelijk onderlegde hulpkrachten in al de vertakkingen van middelbaar en hoger onderwijs?

Op die vragen is moeilijk te antwoorden. Al deze katholieke ouders, die toch onder kerkelijk gezag hebben gezwich om hun kinderen naar kerkelijke scholen te zenden en thans die scholen wel weinig moeten vertrouwen, bevinden zich in een hachelijke toestand. Geen diploma als onderwijzer, geen getuigschrift voor de hogeschool neemt alle uitzicht voor de toekomst weg. Zullen ze nu examen afleggen voor een centrale jury door de regering ingericht, zo kunnen ze wel een diploma als onderwijzer, een getuigschrift van hogere middelbare studiën bekomen, aangesteld worden in een gemeenteschool om het even waar in het land, of, zo de andere Vlaamse bisschoppen met hun aartsbisschop niet willen meegaan, wat heel mogelijk schijnt, ook worden benoemd in een katholieke school. De kandidaat-hoogstudenten kunnen naar Gent gaan. Doch we weten hier te lande dat de vrijzinnige gemeenten er niet op gesteld zijn katholieke onderwijzers in hun scholen te aanvaarden, en in de andere bisdommen de katholieke gemeenten liefst binnen eigen gebied onderwijzers zoeken. Dan zijn er ook nog de vinnig

“patriotards” die de primaat van België wel een handje zullen toesteken.

Mechelen blijft dus gesloten. De provincies Antwerpen en Brabant zullen zonder onderwijzers in hun katholieke gemeente- en aangenomen scholen zitten. Er zal een bijzondere vergunning van staatswege nodig zijn om een niet gediplomeerde leerkracht in een school te mogen aanvaarden. Zal de regering die vergunning verlenen? Wie zal dit geloven? En zo staan we dan voor een nieuwe schooloorlog, toch zeker in het bisdom Mechelen. Een oorlog, niet in dezelfde aard als de godsdienstoorlog van 1879-1884, doch heel mogelijk scherper, daar de regering niet anders kan, menen wij, dan met hand en tand de hinderpalen van Mechelen uit te weg te ruimen. Want Mercier hindert zich veel minder zelf dan hij de velen honderden ouders zal hinderen, die, vertrouwend in hem, hun kinderen hebben toevertrouwd aan zijn leer en zijn opvoeding.

Zal men algemeen gehoorzamen? We zegden hoger reeds: neen. De zeer katholieke heer dr. Borms zelf bevestigt, dat hij wel een gedwee schaap is in de kudde van de prins van de kerk, doch dat hij op wereldlijk gebied niet zal bukken onder de dwang, waarin men Vlaanderen meent dood te knellen. Een aantal weerbarstige priesters – en dit is veel erger – schijnen evenzo te zullen handelen.

Kardinaal Mercier tast verder door. Geen priester mag als lid deel uitmaken van een staatsjury. Geen afgevaardigde van het middenbestuur – versta: van het Vlaamse ministerie – mag in de katholieke gestichten worden toegelaten. Geen leraar in godsdienst, door de kerkelijke overheid aangesteld, mag voortgaan te onderwijzen in de normaalscholen, welke afhangen van het Vlaamse ministerie van wetenschap en kunst. Daar godsdienst een verplicht vak is, tenzij de normalist zou vrijgesteld zijn, kan zo geen enkel

diploma op grond van de schoolwet worden uitgereikt. Hier ook zal men het wel regelen tegen de verwachting van Mechelen.

Zeggen we nog, dat mgr. Mercier alles heeft in het werk gesteld om te beletten, dat Vlaamsgezinde priesters als aalmoezeniers zouden optreden in de Duitse gevangenkampen.

Tegen die kracht rijst de heldenmoed van dr. Borms: "Waar de kardinaal, meegesleept door zijn Waals bloed, de geestelijkheid in slagorde schaart tegen de Vlaamsgezinden, daar verplicht hij ons, katholieke Vlamingen, hem op dat wereldlijk terrein te bekampen uit al onze krachten. We zullen dan ook niet rusten, alvorens we in het Vlaamse Mechelen een Vlaamse aartsbisschop zullen verkregen hebben. Een, die zoals de Ierse, Poolse en Finse bisschoppen, met zijn stamgenoten meevoelt en meestrijdt."

7 juli 1917

Onder het opschrift "De bestuurlijke scheiding" schrijft de Toorts:

Uit Brussel vernemen we dat de bekende dichter Rafaël Verhulst uit Antwerpen, benoemd werd aan het ministerie van kunsten en wetenschappen. Onze leden van de redactieraad, de heren dr. René de Clercq en E. H. Rietjens, werden ook te Brussel werkzaam gesteld en verlieten de vorige week Holland. Dr. René de Clercq zou dezer dagen o.a. spreken voor de letterkundigen in Denemarken (?) en daarna te Brussel en Antwerpen optreden, ter gelegenheid van de viering van de Guldensporenslag op 11 juli aanstaande.

11 juli 1917.

Van onze correspondent Emanuel de Bom.

Een volk kan niet vergaan,
De Vlaamse Leeuw
't En zal!

Guido Gezelle

“Vlamingen, herinner u de Slag der Gulden Sporen!” Nooit is een koningswoord dieper in het hart van een volk gegrift geworden, dan dit woord van onze altijd geëerde dappere koning Albert, de eerste in dit vaderland, waar alle Vlamingen “trou tot in den doot” aan blijven, zoals Marnix van St. Aldegonde ons heeft geleerd in zijn onsterfelijk Wilhelmus.

Dus hebben de Vlamingen, met ingetogenheid en vroomheid, zoals de Geuzen in de 16^e eeuw deden, de vaderlandse dag van 11 juli herdacht. De Vlamingen. Niet alle Vlamingen toch, zegt ge wellicht? Neen, niet allen, maar duizenden onder hen, zij, die met een bastaardwoord “activisten” worden gekenmerkt, maar die ik liever met een kernachtig Nederlands woord getooid zag, de “werkers”, de “arbeidwilligen”, zij, die niet staken, die niet lijdzaam in halve slaap de kentering der tijden afwachten: zij, die menen, dat als er te dommelen of te zwijgen viel, dit nu minder dan ooit de tijd is. Is onze toekomst dan zo zeker? Weten wij wat de dag van morgen ons voorbehoudt? Is de vraag van zijn of niet-zijn voor ons volk niet meer gesteld? Zijn er, van over de grens, waar onze regering zetelt, woorden gekomen, die ons ten volle over haar gezindheid gerust stellen? Weet heel de wereld het, dat het land van Rubens, van Gezelle, Benoit, Conscience, dat ons goede Vlaamse volk niet bereid is om zich ten dode te laten opschrijven? Zolang, in Vlaanderen en buiten Vlaanderen, deze gedachte niet vast geankerd zit in de zielen, zolang weren wij ons, zolang roept het hart van dit volk “Vlaams!” – tot wie het horen moet, het horen zal!

... Beste lezer, geloof nu niet, dat ik van mijn gewone rustige trant wens af te zien, en u wil vermoeien met een lyrisch betoog. Maar, zal het dan eindelijk, in Noord en Zuid, gaan beseft worden, dat wij een groots historisch moment beleven, dat wij, zo dicht bij de geweldige stem van het kanon, die van het Vlaamse strand ons toe dondert dag aan dag, ons niet langer tot nuchter beschouwen en eindeloos geredekavel genoopt voelen, maar diep beseffen, dat ons leven thans in de macht van het noodlot is, en dat er over Heden en Toekomst van onze Stam staat beslist te worden!

Zwijgt men dan, gelaten of schuchter wegduikend in zijn binnenkamers? Het volk van de Reinaert en van Uilenspiegel is ontwaakt, en schouwt met gespannen aandacht naar het einde van de grote worsteling, die eerst over zijn hoofd heenging, maar die tenslotte op zijn hoofd wil neerkomen: wordt de inzet van de wereldoorlog tenslotte niet "wat er met Vlaanderen zal gebeuren"? Is er geen Emile Verhaeren meer, om de geweldige draagwijdte van dit probleem, met zienersblik, te peilen? Moeten we, mak en gedwee het onweer over ons hoofd laten losbarsten, zonder dat we een enkele maal mogen getuigen, dat wij, wat er ook gebeure, willen blijven wat we zijn, zijn wat we waren, onszelf? Geen Duitsers, geen Fransen: maar oprechte, rechtzinnige Vlamingen in een vrij, onafhankelijk België. Is de leuze u vaderlands genoeg? Met die leuze op ons voorhoofd, gaan wij, met onverstoord gemoed, helder en klaar, spijs laster en kwaadwilligheid, vooruit!

Deze 11e juli 1917 staat in het teken van dichter René de Clercq.

René de Clercq is teruggekeerd in Vlaanderen. En er is een trilling gegaan door ons volk, want niet alleen werkers en lijdzamen, ook de grote menigte, en zelfs zij die, aldoor hun gehemelte spoelend met het woord "patriottisme" – onder hen zijn ook "des patriotes qui viennent de paraître!" – moeten erkennen, zoals een schrande,

hooggeplaatst Franskiljon mij zegde: “Ils ont commis une gaffe!” Daarmee bedoelend dat onze regering in Havre zich deerlijk vergist heeft, toen zij de kranige dichter en voorman, wiens enige misdaad was, dat hij – als Clémenceau in Frankrijk, als Bernard Shaw in Engeland – in alle oprechtheid zijn waar geluid had laten horen, en in “De Vlaamsche Stem” het goed recht van zijn volk tegenover schaamteloze aanvallen had verdedigd. Geen enkel woord tegen ons vaderland België heeft de dichter van de Zware Kroon zich ooit laten ontvallen. Hij noch zijn koene kameraad, die ernstige jonge geleerde, met het open blonde gelaat, dr. Antoon Jacob, hebben één woord, één daad de hunne te noemen, waar een oprecht vaderlander zich hoeft voor te schamen. Beide mannen ken ik sedert jaren persoonlijk, en ik sta met mijn leven in voor hun eerlijkheid, voor hun ernst, voor hun grote moed. Waarlijk een volk, dat in dagen van onnoemelijk leed, van onbeschrijflijke nood, zulke mannen telt, dat volk mag trots zijn – maar het moet ook dankbaar zijn. En die dank kan Vlaanderen alleen tonen, door hen hun vertrouwen te schenken, door open te verklaren: René de Clercq, Antoon Jacob: wij staan naast u! Wie u ook mogen aanvallen, met de giftige wapens van de laster of onder het mom van patriottisme, wij geloven in u, want gij hebt het arme België geen oneer aangedaan, gij hebt het grote België niet benadeeld of in de ogen van de wereld gekleineerd, ge hebt integendeel voor het deel van België dat het hardst lijdt en dat het leeuwendeel heeft in de ijselijke worsteling, die ook thans nog voortwoedt aan de heldhaftige rivier de IJzer – gij hebt voor uw volk, dat toch in België thuis is, en dat in u zijn waardige zonen erkent, het recht opgeëist om niet als zachtmoedig lam geslachtofferd te worden; ge hebt gedroomd van een tijd, dat in dit land, èn Walen èn Vlamingen, twee volkeren van verschillende stam, in vrede en eensgezindheid naast elkaar kunnen wonen, maar ge hebt ook beseft, dat dit alleen gaat als de regering van dit land, als alle burgers, als heel het volk diep doordrongen zijn van dit besef: volledige gelijkheid voor Waal en

Vlaming, en daarom: met tweeën een, ieder naar zijn eigen aard en temperament zich uitlevend in volle vrijheid, ontwikkeling van eigen beschaving in eigen taal en naar eigen voorschrift: in dat nieuwe huis, dat België moet zijn en zal zijn, wil het blijven leven, in dat huis zullen we ons na de oorlog weer thuis voelen. En ziedaar uw misdaad! Maar Vlaanderen, heel ons volk spreekt u vrij. En, toen enige maanden geleden, bij René de Clercq iemand, die namens het hoger bewind sprak, de dichter kwam vragen om, nadat hij als het ware gebrandmerkt was geworden, terug de eerste stap te doen, onder belofte dat de regering hem na de oorlog, als eerste gebaar, “in zijn eer zou herstellen”, toen luidde het flinke woord van de Clercq: “mijn eer is niet aangetast, wie zijn eer te herstellen heeft, zette de eerste stap ...”

Ziedaar een man!

En de terugkomst van die goede zoon heeft moeder Vlaanderen gisteren te Antwerpen, eergisteren te Brussel, gevierd, met een innigheid, een ingetogenheid en tevens een beleidzaamheid, een stevige bewustheid, dat het dient neergeschreven te worden voor de toekomst. Want waarlijk, ik die mijn hoofd heb koel gehouden hoe vaak het hart ook weende, heel deze verschrikkelijke oorlog lang. Ik kan het getuigen: een liefde als die ons volk deze man toedraagt, is iets enigs: René de Clercq is op dit ogenblik de populairste Vlaming, hij wordt op handen gedragen, en wee hem die een haar aan zijn hoofd mocht krenken.

11 juli 1917

Van onze correspondent Emanuel de Bom.

Antwerpen, 12 juli.

Laat ik nu denken hoe dit alles was ...

Wat een uitgelezen uren, wat een vrome, als door psalm-stemming gewijde uren hebben we beleefd.

Een verslag schrijven over die Guldensporenherdenking, de eerste te Brussel, eergisteren, de tweede en de schoonste, gisteren te Antwerpen? Ik heb, in mijn dertienjarig journalistenbedrijf, in deze krant zo menig Vlaams verslag geopend, en zou ik nu terug moeten, nu we voor haast bovenmenselijke werkelijkheden staan, hier gaan volzinnen neerschrijven, waarin men de ernst, de diepgemeendheid, samen met de echt Vlaamse opgetogenheid, en de Vlaamse Uilenspiegelhumor in lustige mengeling bij mekaar kan proeven? Zal ik naar mijn beste vermogen trachten uit te zeggen wat er omgaat in dit volk, hoe, onder de oppervlakte van pathetische geluiden of leutige scherts, de verborgen volksziel diep gromt, broemt de volksargwaan, de stille verbittering om de hoon ons aangedaan, en hoe nu langzaam een vermoënis van het woord, een drang naar bevrijdende daden begint op te leven?

Wee hen die horende doof, en ziende blind zijn. "Het bloed van het volk roept Vlaams, en gij ... g'en hoor het niet!" vermaande Gezelle. O meester, gij die waakt over uw volk, zie wat hier geleden wordt ...

Het zijn droomschone uren geweest, en wij voelen ons op hoger plan geheven, en waarlijk niet meer in staat om met kleingeestige schrijvelaars te gaan debatteren of polemiseren. Armen, gij zijt mijlen ver uit onze gedachten. Voelt ge dan niet, dat het hier om iets hogers gaat, dan om uw bekommelingen van scribenten? Wij voelen in ons dagen de ziel van dit land. Alleen de hoogste momenten van deze twee dagen wil ik vasthouden. Ik zegde u reeds: ze stonden in het teken van René de Clercq.

Dat terugzien zal eeuwig in mijn herinnering voortleven. Wat ziet hij er flink en kordaat uit, en is het niet of, in de Vlaamse kerelkop een gelijkenis met een grote dode zich opdringt: president Stein ... Zijn bebaard gelaat, het gelaat van de noeste arbeider, van de bezielde dichter, van de apostel ook; die vlam in de ogen, die plotselinge trilling van zijn oogwimpers, dan die West-Vlaamse humor opeens, die pittige, geestvolle, krachtige galgenhumor: o land van galgen, o land van Uilenspiegel ... Waart ge ook maar niet het land van Lamme Goedzak!

Te Brussel heb ik het reeds bijgewoond, hoe duizenden met wuivende handen en zakdoeken en met jubeling van stem hem de welkomstgroet toestuurden. Ik heb gezien hoe onder die stormloop van sympathie hij rechtstond, pal, bleek, aangedaan, de tranen hem brandend onder de oogschelen, de handen krampachtig ineengedrukt, en, toen eindelijk de springvloed bedaarde en luwde, zijn stem weer, dat goede Vlaams uit Vlaanderen, dat me waarlijk aandeed als het naïeve, innige, rechtzinnige Zuid-Afrikaans van President Steyn, die ik nu dertien jaar geleden te Antwerpen de hand mocht drukken.

Wat hij zegde?

“Dames en heren, ik ben thuis ... ik ben blij dat ik thuis ben, onder mijn goede broeders en vrienden. Ik ben dezelfde van vroeger gebleven, alleen wat stouter dan vroeger. Ik ben terug; omdat ge mij hebt geroepen; terug, omdat er hier te werken valt, uur na uur; terug, omdat ik mijn deel van die straf wens op te eisen. Uw liefde gaat niet naar mijn persoon, maar naar de Vlaamse vlag, naar Vlaanderen ...”

Dat was gezegd, eenvoudig, “recht en slecht”, zonder verheffing van de stem, zonder opwinding noch declamatie, geen frasen.

“Zo ik wegging, als eenvoudig Vlaming, zo keer ik weer, om mijn plaats hier weer in te nemen in uw rangen, naast mijn dappere vriend, mijn grote broer August Borms, met zijn gouden hart, die aan de gevangenen in de Duitse kampen het woord van zijn liefde, het brood van zijn liefde draagt. Als Vlaams zanger, die voor het recht van zijn volk opkomt, wil ik doen wat voor mij in Vlaanderen altijd de dichters en de zangers gedaan hebben, en wat zij nog doen: doen als Willems, Conscience, Ledeganck, van Duyse, en als Raf Verhulst ... Zo doen wij, dichters in Vlaanderen; zo staan wij rond onze moeder, als zij bedreigd is ...

Ik kom uit een schoon land, vrienden, een groot, een goed land: Nederland. Dat land was me niet vreemd, ik voelde er mij gelukkig, ik heb er schone uren beleefd. Daar heb ik de Nederlandse beschaving gezien, gezien hoe hoog de Dietse beschaving kan rijzen, waar zij zich in volle vrijheid kan ontplooien. Wat wij hier ontberen, het brood en de geest, dat hebben ze daar in overvloed. Ik heb gezien hoe het kind daar ontwikkeld wordt en kan opgroeien, normaal. Ik heb er gezien hoe de planten, de bloemen, de vogels – zij komen tot aan uw voeten gevlogen – er zich veilig voelen en geëerbiedigd worden. Ik heb gezien hoe goed het hart van Nederland is. Vlamingen, Walen, Duitsers, Fransen, Russen vonden daar een warm onthaal. En voor ons voelden ze nog wat meer: wij zijn toch hun broeders! Een schoon land, een goed land, een sterk land en een verstandig volk. Want er hoeft geestkracht om drie jaar lang, en hoe vaak miskend, de deugd der liefdadigheid te oefenen ... Het land van het onderwijs, van de Nobelprijzen, een heerlijk land!

Wat waren wij, Vlamingen, eertijds? Eenmaal stonden wij aan het hoofd van de Dietse beschaving. We gaven aan de Nederlandse stam Jacob van Maerlant, de dichter van Reinaert de Vos, de grote ziener en prozadichter Jan van Ruusbroec, en het middeleeuwse volkslied. Onze grote schilderschool, Jan van Eyck en Hans Memlinc: zij stamt

uit Vlaanderen. En in 1302, - en daarom staan wij hier – hebben wij de Nederlandse gewesten bevrijd van de druk der zuidervolken. Later schonken wij aan onze stam onze tweede Vlaamse schilderschool: Matsijs, Bruegel, Rubens, van Dijck, Jordaens ... Aan Holland gaven wij zijn tweede grote schilder: Frans Hals. De grootste dichter der Nederlandse taal, Joost van den Vondel, stamt uit Antwerps bloed. Meer nog: onze Vlaamse geleerden, uitgeweken voor het Spaanse geweld, brachten naar het noorden hun wetenschap, die gingen doceren aan de Leidse hogeschool. Het is dan niet meer dan billijk, dat Hollandse professoren ons voor dat verleden een teruggave willen schenken en aan onze universiteit te Gent, die we dan toch maar hebben in het Nederlands komen doceren!

Ja, nu staan we nog maar aan de voet van de Vlaamse heuvel. Maar het is heerlijk, dat gevoel van Excelsior te hebben, te weten dat we die berg op moeten, wij zijn de klimmenden, en nog schoner dan de bezadigde rust van hen die boven op zo'n berg staan, is het gevoel van hen die opkijken naar daarboven, waar we moeten zijn. Daarom, Gods zegen op ons werk.

Een lange lijdensgeschiedenis heeft ons volk gehad: wij zuchtten onder Spanje, onder Oostenrijk, onder Frankrijk. Wij waren maar enkele jaren met onze broeders verenigd. Toen helaas moesten we voelen wat het allerlastigste, het allerzwaarste om te dragen is: de druk van de eigen staat. Het volk van Uilenspiegel zijn we altijd gebleven, maar helaas ook het volk van Lamme Goedzak. De Vlamingen werden achteruitgezet, men wou van België een eentalige provincie van Frankrijk maken, het leger, het bestuur, de magistratuur, het onderwijs, alles was Frans. Wij hadden niets, zelfs de moed niet om flink te vragen, te eisen wat ons toekomt.

Hoe ellendig daarop terug te blikken, en wat moeten we denken van hen die zich onze volksvertegenwoordigers noemen, en die alleen

hun partij vertegenwoordigen, of soms zelfs enkel zichzelf. Zeer langzaam zijn wij vooruitgegaan. Onze idealen trokken wij, wat eenzijdig misschien, tenslotte samen in de Vlaamse hogeschool te Gent. Toen kwam over ons de oorlog, de grote ellende, waar niemand schuld aan heeft, omdat de ellende te groot geworden is, omdat geen mens, geen land alleen daarvan de schuld kan dragen, want iedereen wenst de vrede en niemand kan haar brengen. Toen die ellende over ons is gekomen, toen een machtig leger op onze grond is gevallen, toen sprak onze koning het onvergetelijke woord: Vlamingen, denk aan Groeninge ... En duizenden Vlamingen hebben zich als vrijwilligers bij het Belgische leger gaan vervoegen. Is de koning wellicht vergeten wat hij ons heeft gezegd in het eerste uur van het gevaar? Denk aan de Slag der Gulden Sporen! Wij denken er wel aan, dag en nacht. Dat woord heeft onze bevolking wakker geschud. Wij hebben er eerst niet aan gedacht, dat 80 procent van ons leger uit Vlamingen bestaat ...

... Maar toen zijn er rare kreten opgegaan. Uit Fransdolle monden en pennen klonk het: Na de oorlog is het uit met het Vlaams, België zal eentalig zijn, Latijns, of niet zijn! En er werd gescholden, niet op de Duitsers alleen, maar op al de Germanen. Vergat men, dat ook de Scandinaviërs, de Hollanders, ja dat de Engelsen, en dat een groot deel van de Belgische bevolking, tot onze geëerde koning en onze geliefde koningin toe, toe het Germaanse ras behoren? Tegenover die Latijnse overmoed, hebben wij – heel loyaal, nietwaar, mijn broeder en vriend dr. Jacob? – verzet aangetekend. Het was niet alleen uit duistere monden, dat die beledigende en bedreigende woorden hadden geklonken. Had niet minister Carton de Wiart te Lyon verzekerd, dat het met de Vlaamse Beweging gedaan was? Heeft Emile van der Velde te Lausanne niet gezegd, dat wij Antwerpen hebben prijsgegeven om Parijs te redden? Zie, ik ben maar een jongen uit een boerendorp in West-Vlaanderen, maar ik

zou geen stipje van mijn geboortegrond Deerlijk willen opofferen, om Parijs of Londen te redden! En moet Antwerpen, stad vol prachtige mensen, stad der Sinjoren, stad van Rubens en van Peter Benoit, moet die stad prijsgegeven worden? Hoofse stad Antwerpen, denk om Brugge!

Laat me u dan lezen wat ik in 1916 heb gedicht:

Aan die van Antwerpen:
Antwerpen stil, Vlaandren verloren,
Mannen van langs de haven,
Mannen van onder de Toren,
Sinjoren, Sinjoren,
Staat uw Rubenshoed nog vast?
Spreekt daar een taal die Rubens past!
Of wagens rollen, of ruiters draven,
Let op uw Toren, let op uw haven.
Antwerpen dood, Vlaandren begraven?
Mannen van onder de Toren,
Mannen van langs de haven,
Geef uw stad en uw stroom niet prijs,
Om half Londen noch heel Parijs!
Kijkt uit uw ogen, hoor uit uw oren,
Let op uw haven, let op uw Toren!
Antwerpen sterk, Vlaandren herboren!
Sinjoren,
Let op uw last!

Wij moeten geen vijanden hebben in de toekomst. Wij leven op de open markt. En Frankrijk, dat genoeg heeft aan zijn havens, zal ons niet schadeloosstellen voor het verlies van Antwerpen. Laat onze haat niet veranderen in een zelfmoord. Wij die veel geleden hebben, kunnen veel begrijpen. Het is haast gelukkig, dat de strijd zo lang

heeft geduurd. Meer dan een taalwetje, meer dan een hogeschool vorderen wij. Wij willen niet meer het volk zijn, dat bij de politieke partijen neerzit als de hond, die zit te kijken op het kruimeltje brood dat van de tafel valt. De liberalen gaven ons een klein blauw lapje, de katholieken een geel lapje, de socialisten een rood lapje, en de christendemocraten (dat waren nog de beste van allen, die waren ook nooit talrijk!) die weefden er al eens een groen draadje door. Dat alles vormde bijeen een bont kleed van blauw en geel en rood en groen. Maar wie draagt er nu zo'n schreeuwlelijk pak? Alleen de harlekijn, de Vastenavondzot. En dat zijn we niet! Ons arme, verdrukte volk wil geen lapjes meer, het wil een schoon nieuw kleed, uit één stof, uit één kleur, en we vragen: Vlaams Zelfbestuur!

Als ge wandelt aan de Schelde, en een schip gaat voorbij, dan ziet ge de zon schijnen in de stroom, en het zonnebeeld breekt er uit in duizend spattelingen. Het molent in het water, en duizend schijven vloeien op de baren ... Het schip gaat voorbij, en een gouden zuil prijkt daar ... tot we in de rustige vloed weer de volle zon zien stralen ...

Veel leed heeft in de stroom der tijden dit volk doorgemaakt. De strijd glansde en molende erin en het licht deed de spattelingen dansen. We kregen de hogeschool, de Raad van Vlaanderen, de bestuurlijke scheiding, nu de politieke scheiding ... Eindelijk, daar prijkt ze weer, de volle klare zon, en dat is, stralen en heerlijk, Vlaanderen zelf!

Wij Vlamingen zullen te bidden hebben drie gebeden, drie akten: de akte van hoop, de hoop op die prachtige zon, een akte van berouw, om ons kleinmoedig, kleingeestig, geestdriftloos verleden, om onze onvaderlandse zonden; maar nooit zullen we een akte van berouw bidden om de daad, die leidt tot de bevrijding van Vlaanderen.

En mijn gedachten gaan weer naar het noorden, naar het gastvrije Nederland, waar mijn vrouw zit met kinderen, brandend van ongeduld, tot ik haar ga halen om terug naar ons Vlaanderen te komen. En ik gedenk die donkere dagen van twee jaar geleden, toen ik ontslagen werd uit mijn dienst ... Mijn vrouw lag ziek, om voor de tweede keer in een gesticht te Bussum geopereerd te worden, de kinderen waren uitbesteed ... Toen kwam die tijding ... Het was avond en het regende, en door die somberheid, die ook in mijn hart was, ging ik naar mijn eenzaam huis, met dat dreigement boven onze hoofden, dat het brood ons afgenomen zou worden ...

En kijk – toen werd het me zo warm van binnen – en ... ge weet het toch, dat een lied nooit gemaakt wordt (anders noemt men het maakwerk), maar wel dat het geboren wordt, dat het groeit, dat het bestaat sinds God bestaat, en dat de liederen als vlinders in de zon fladderen, en dat de gelukkige, die een van die vlinders kan vangen, een lied schept ... Zo ving ik dan, op de weg naar mijn eenzaam huisje te Bussum, dat lied op, dat lied van verzet, “Tegen de Heren van Havre, toen zij vergaten dat ook Vlaanderen in België lag.”

Wij houden van trukken noch tierelantijnen,
Heren van Havere, weet het goed!
Wij zijn Germanen, geen Latijnen,
Opene harten, zuiver bloed!
Heb ik geen recht, ik heb geen land;
Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
Sta ik recht voor u,
Vecht voor u!
Geen bondgenoot, geen band in 't zuiden!
Havere, Havere, 't zal niet gaan
Dat gij het Noorden uit zult luiden
Om aan onze erve hand te slaan!

Heb ik geen recht, ik heb geen land;
Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
Sta ik recht voor u,
Vecht voor u!

Zo gij de meerderen doemt tot minderen,
Zo gij het brood uit hun monden rooft,
Wijl gij het bloed eist van hun kinderen,
Kome dit bloed niet over uw hoofd! ...

Heb ik geen recht, ik heb geen land;
Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
Sta ik recht voor u,
Vecht voor u!

Weet de koning, onze koning,
Dat men zijn volk tot slaven drijft?
Vlaanderen wordt onz' eigen woning
Of de leeuw springt uit zijn schild!

Heb ik geen recht, ik heb geen land;
Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
Sta ik recht voor u,
Vecht voor u!

Ik wil niet de indruk van René de Clercq's prachtige rede ontwijden door er veel woorden aan toe te voegen. De duizenden toehoorders hebben hem een ovatie gebracht, die wellicht en liefst tot ver over de grenzen had kunnen gehoord worden ...

Zangers zongen, onder Jef van Hoof's jonge, zwierige, geestvolle leiding oude en nieuwe liederen, ook prachtige van hem zelf; een declamator, de heer Willem Benoy, droeg het geniale gedicht van Gezelle voor: Groeninge's grootheid. Een koor, flinke jonge vrouwen

en mannen, de vastberadenheid op de door lijden en ontberden vermagerde gelaten, die toch door de vlam der geestdrift verlicht, van zielengezondheid blonken, zong de Vlaamse Leeuw en Groeninge, onmiddellijk door de volksdrom met overtuiging bijgestemd.

Maar toen gebeurde iets prachtigs. De duizenden, die in Thalia bijeen waren, liepen uit: het was een legertje van warm-voelende, geëlektriseerde mensen, en ... die duizenden wisten zich te bedwingen. Onder de blauwe nachthemel, in de door geen gaspfit verlichte straten, liep de ontzaglijke drom voort, en ... zweeg. Ze zwegen, en het rumoer gonsde door de stille straten als het gegons van een bijenkorf. Het ging door de Carnotstraat, langs het Statieplein, de Keyserlei, over ... Tot, op de hoogte van de Kunstlei, de beweging ophield. Daar brak opeens de geestdrift uit: René de Clercq werd op de schouders getild. Er werd gezongen: zij zullen hem niet temmen ... En in de stilte van de nacht, boven ons sterfelijk hoofd de onsterfelijke sterren, bloeide een heerlijke zomernacht ...

In De Toorts bestrijdt Spectator de opvatting als zou bestuurlijke scheiding in België, d.w.z. zelfregering voor Vlaanderen en voor Wallonië, gelijk staan met de verbrokkeling, de verzwakking van het rijk. Hij betoogt, dat zelfregering voor Vlaanderen geenszins de verzwakking, maar wel de versterking beoogt van België als onafhankelijke bufferstaat die zijn reden van bestaan verrechtvaardigt en zich vrijwaart tegen opsorping door Frankrijk of Duitsland, een België dat eerlijk onzijdig is.

Aan het slot van zijn artikel zegt Spectator:

We wensen zelfregering niet voor te stellen als een doel. Het is een middel, maar een zo krachtig middel, dat het doel, nl. rechtvaardige stabiele toestanden in een levensvatbaar onzijdig België te doen

ontstaan en Vlaanderen te ontvoogden, daardoor met de grootste waarschijnlijkheid en met het minste tijdverlies zal bereikt worden.

Het wordt door de hele beschaafde wereld gebillijkt. Het oefent een heilzame invloed uit op België's nationaal en internationaal karakter. Het is een waarborg voor de onzijdigheid; het belooft de Belgische kust en Antwerpen te ontrukken aan buitenlandse controle; het kan België verlossen uit de eenzijdige Belgische politiek waarin de regering zich begeven heeft en ons onze bijzondere, bevoorrechte positie, onafhankelijk van alle machtsgroepen, terugschenken. Het belet het oude Belgische parlement de wil en het recht van het Vlaamse volk te verkrachten en stelt een einde aan onverdraaglijke privileges.

De Toorts bevat een brief uit Brussel, de 1e juli geschreven, waarin het volgende voorkomt:

Brussel is, althans op het eerste zicht, niet veel veranderd. Op straat is het even druk als voorheen; alle trams lopen zoals vroeger: alle koffiehuisen, schouwburgen en "café-concerts" zijn open en worden druk bezocht, zodat tot laat in de nacht zang, leven en muziek over de boulevards weerklinken.

Alleen valt het op, het enorm aantal soldaten dat zich tussen de burgers mengt en hier en daar een span ossen, dat, evenals in de goede oude tijd, een zware wagen met trage maar vaste stap voorttrekt.

In de restaurants en koffiehuisen is alles te krijgen, zij het dan tegen voor België hoge prijzen. Maar die hoge prijzen schijnen het publiek niet af te schrikken, verre van daar.

Op een enkel gebied is te Brussel wel verandering waar te nemen; dat is op taalgebied. Iemand die voor de oorlog in Brussel gewoond

heeft, staat verbaasd over de verbetering die reeds thans bereikt is. Op straat, in de koffiehuisen en op de trams hoort men veel meer Nederlands dan vroeger; in de bioscopen en concertzalen is alles tweetalig, en in plaats van de schandaalzieke Journal en Matin “de Paris”, die men vroeger op de hoek van elke straat hoorde venten, zijn het nu de Nederlandse bladen die overal worden verkocht. Vooral de Nieuwe Rotterdamsche Courant, Het Vaderland, De Maasbode en de Nieuwe Courant. Wel verschijnen hier nog altijd een drietal Franse dagbladen, maar ... of dat nog lang zal duren?

Ook spelen nog altijd enige Franse schouwburgen. Maar ook dat schijnt niet meer voor lang te zullen zijn.

Een fraai gedicht heeft René de Clercq deze week in De Toorts. Het heet: Vlaams Brussel. De laatste strofen luiden aldus:

Elk volk het zijne, dat
is 't recht der eeuwen, recht gevat
door wie, schoon alles wendt en woelt,
de mensheid in haar volheid voelt.
Laat Frankrijk Frankrijk zijn!
Laat Duitsland Duitsland. Haat verdwijn!
Beneden 't vredig godsgeweld.
Maar laat ook Vlaanderen aan zichzelf.
Want Vlaanderen is geen woord
dat aan 't verleden toebehoort,
maar elk geslacht en elke tijd
een klare schone werkelijkheid.
Vernieuwd is ons geslacht
in levensmoed en levenskracht:
het groeit uit puin en nood en dood,
voor al de wereld sterk en groot.
O Brussel, in Brabant

Groot hoofdstad van het Vlaamse land,
Uw trotse torens horen 't nu:
Gans Vlaandren valt of staat met U!

19 juli 1917

De Vlaamse socialistische afvaardiging uit Antwerpen, onder leiding van Joris, is op de terugreis uit Stockholm te Kopenhagen aangekomen. Aan een medewerker van Social-Demokraten heeft Joris te Kopenhagen gezegd:

Wij zijn bij de Nederlands-Scandinavische commissie, waarin Troelstra voorziet, uiterst vriendelijk ontvangen. Toen wij de commissie onze memorie en ons programma hadden voorgelegd, hield Troelstra een uitvoerige rede, waarin hij zijn volledige instemming met onze verklaringen uitsprak. Troelstra zegde, dat, naar de mening van de commissie, de Vlaamse kwestie van grote invloed is op de economische kwestie. Hij was dikwijls in België geweest en had dan gevoeld, hoe de Vlamingen werden onderdrukt. Hij zag in dat de Vlaamse Beweging niet zou bestaan als de Belgische regering haar plicht had gedaan.

Huysmans zegde, dat hij er voor was, dat Vlaanderen cultureel zelfbestuur kreeg. Politiek en economisch zelfbestuur achtte hij echter bedenkelijk, aangezien daardoor de reactie in België te grote invloed zou krijgen. Hij wilde, dat Vlaanderen geïndustrialiseerd werd, aangezien de reactie van een te grote macht over de boeren heeft. De conferentie te Stockholm zou verklaren, dat de Vlaamse kwestie opgelost moet worden en het culturele zelfbestuur der Vlamingen een eis is, die de Internationale moet verdedigen en doorzetten tegelijk met de andere kwesties, die aan de vredesconferentie zullen worden voorgelegd.

Van even grote betekenis was de verklaring van Huysmans, dat hij wist, dat de Belgische regering de invoering van cultureel zelfbestuur reeds voorbereidt. Hij gaf daarover echter geen bijzonderheden. Het staat nu echter vast, besloot Joris, dat het cultureel zelfbestuur der Vlamingen verzekerd is en dat die kwestie ook aan het diplomatieke vredescongres, dat de wereldoorlog zal afsluiten, zal worden voorgelegd.

De bestuurlijke scheiding in België.

Berlijn, 19 juli. In verband met de onlangs ingevoerde bestuurlijke scheiding in het gouvernement-generaal België zijn er voor beide bestuursdelen bestuurshoofden aangesteld. Bovendien zijn de financiële afdeling en de afdeling voor handel en nijverheid zelfstandig gemaakt, zodat er op het ogenblik de volgende zes Duitse burgerlijke autoriteiten bestaan:

1. Een bestuurshoofd voor Vlaanderen te Brussel, omvattend de provincies Antwerpen, Limburg, Oost- en West-Vlaanderen, alsmede de kreitsen Brussel en Leuven.
2. Een bestuurshoofd voor Walenland te Namen, omvattend de provincies Henegouwen, Luik, Luxemburg en Namen, alsmede de kreits Nijvel.
3. Een politieke afdeling bij de gouverneur-generaal van België te Brussel.
4. Een bankafdeling; 5. een afdeling voor handel en nijverheid en 6. een financiële afdeling, alle drie bij de gouverneur-generaal te Brussel.

24 juli 1917

Hogeschool te Gent.

De correspondent te Brussel van het Handelsblad meldde op 13 juli:

Naar ik hoor kan de benoeming van dr. Ernst Laqueur tot gewoon hoogleraar in de farmacologie aan de Gentse universiteit worden verwacht. Dr. Laqueur, in 1880 te Breslau geboren, was – zo lees ik hier ten minste – “tot hiertoe lector aan de staatshogeschool van Groningen”. Sedert het uitbreken van de oorlog is hij met, door de Nederlandse regering toegestaan, verlof in dienst als leerkracht aan de Kaiser Wilhelm-Akademie. Voor hij zich in Nederland vestigde is dr. Laqueur privédocent geweest te Koenigsberg en te Halle. Fysiologie is eigenlijk zijn vak, aldus luidt het bericht, “echter waren verscheidene van zijn werken van farmacologische aard en belang”. Hij is een leerling van Herman, Bernstein en Roux.

4 augustus 1917

Camille Huysmans en de Vlaamse Beweging.

Men schrijft ons d.d. 3 augustus:

Camille Huysmans, secretaris van het Internationaal Socialistisch Bureau en volksvertegenwoordiger van Brussel, laat in De Belgische Socialist van 4 dezer een verklaring verschijnen betreffende de ontvangst van Joris, die als afgevaardigde van de activistische groep der Antwerpse socialisten naar Stockholm was gegaan, en de wijze, waarop Joris over de ontvangst verslag deed in een persgesprek met de Social-Demokraten van Kopenhagen.

Niet zozeer wat hij zegt omtrent Joris is van belang, dan wel hetgeen C. Huysmans, die een van de politieke leiders is van de Vlaamse Beweging, verklaart omtrent zijn inzicht in de huidige Vlaamse Beweging; zijn verklaringen munten uit door hun ondubbelzinnigheid. Hij zegt:

“Ik heb niet gezegd, dat de conferentie van Stockholm een gunstige resolutie tot de oplossing van de Vlaamse kwestie moest stemmen.

Ik heb de gewoonte klaar te zijn. Inderdaad, wat is de Vlaamse kwestie? Is het de bestuurlijke scheiding van België, gewild door de activisten; of de cultuurautonomie, gewild door mijn vrienden en door mij? Ik heb gezegd, dat voor de conferentie van Stockholm er geen enkel bezwaar bestaat om een gunstige resolutie te stemmen voor de cultuurautonomie van de Vlaamse nationaliteit in het kader van de Belgische staat. En ik heb er aan toegevoegd – hetgeen genoeg gedaan heeft aan Joris – dat de hedendaagse Belgische regering gereed was om de studie van deze kwestie aan te vangen, met het inzicht ze op te lossen bij de terugkeer in België.

De politiek die zegeviert, is dus niet de politiek der activisten. Wel integendeel, het is diegene der “passieven” waartoe ik behoor. (Deze heren noemen ons “passieven”, omdat wij niet te vinden zijn voor hun dwaasheden). Het activisme heeft niets anders gedaan dan de Vlaamse Beweging gecompromitteerd en de onenigheid gezaaid tussen de Belgen, die nodig hebben eensgezind te blijven tot bekrachtiging van hun onafhankelijk en het herstel van hun land in het vredetraktaat. Voor Europa bestaat er een Belgisch probleem, maar geen Vlaams probleem. Het Belgisch probleem zal door het vredetraktaat moeten opgelost worden. Het Vlaamse probleem zal het werk zijn van het Belgische parlement, waar de Vlamingen, wanneer zij willen, de meerderheid hebben; want dit parlement zal voortaan samengesteld worden op basis van een nieuw kiesstelsel, vrij van alle cijns- en reactionaire elementen: het algemeen kiesrecht.

Joris zou ons een dubbel België willen geven, een democratisch Wallonië en een reactionair Vlaanderen. Ik wil slechts één België, dat, dankzij de inspanning van onze dappere vrienden, de socialistische arbeiders uit Wallonië, mee democratisch zal zijn. Deze spreken Frans, maar ik, oude Vlamingen, ik verkies nog hun Gallische taal boven degene der Germaanse reactie uit Vlaanderen, die, ten andere zeer slecht, mijn eigen moedertaal spreekt.

Waar Joris gelijk heeft is, waar hij de Belgische regeringen, die elkaar opgevolgd zijn, verantwoordelijk stelt voor een zeker deel van de activistische politiek. Onze regeringen hebben nooit de Vlaamse beweging begrepen. Zo is het, Maar de fouten van de enen wettigen de dwaasheid van de anderen niet en de dwalingen van de liberale en klerikale regeringen zijn niet van aard de hysterie te vergoelijken, die gewoed heeft in enige Vlaamse middens, tot grote vreugde van de bezetter, wiens doel het is België te demoraliseren.

De Vlaamse politiek van de Duitse regering had voor onderbouw de annexatie van België en niemand in België heeft zich daaromtrent vergist, zelfs niet de activisten en dat is wel hun ergste fout.”

De Toorts bevat een artikel van Van Es tegen kardinaal Mercier, die, omdat hij, zoals de schrijver betoogt, anti-Vlaams gezind is, zal moeten wijken voor de eis van de katholieke activisten in België: “weg met Mercier”. De nieuwe kardinaal moet Vlaams zijn. Echter prijst Van Es kardinaal Mercier ook om de moed, die hij tijdens de Duitse bezetting van België betoond heeft:

In deze tijden van beroering treedt kardinaal Mercier als een held naar voren, de oprechte hoeder van zijn kudde, die, evenals in het oude “Wilhelmus” schijnt toe te roepen aan het benarde onderdrukte Belgische volk:

“Lijdt U mijn onderzaten, die oprecht zijt van aard:”

“God zal U niet verlaten, al zijt gij nu bezwaard.”

Hij toont een zakelijke moed en een overtuiging, die hem over de hele wereld de bewondering en de eerbied hebben verschaft, waarop een edel mens trots kan zijn. Zijn naam zal door alle eeuwen weerklinken als een symbool van al wat goed en schoon is. Tijdgenoot en nazaat zullen onder zijn bekoering staan.

Het zal dus de moeite lonen nader te betrachten hoe groot, hoe edel, hoe sterk hij is.

Niets heeft meer meeslepends dan een goede leuze, niets bekoort meer dan een goede leuze in een fraai kleed.

Leest men zijn vlammeende betogen tegen de overheerser, hoe wel en raak is alles geweest, hoe flink en krachtig treedt hij op voor het verdrukte mensenrecht.

Weduwen en wezen, ballingen en verdrukten troost hij met zijn woord.

Slechts aan een schone bron ontborrelt het klare water, slechts aan een edele ziel ontbloeit het reine woord.

6 augustus 1917

De gemeenteraad van Antwerpen heeft schriftelijk geprotesteerd tegen de bestuurlijke scheiding in België, welke hij "noodlottig voor het bestaan van het land, voordelig voor de vijand en strijdig met al onze overleveringen en onze hoogste rechten" acht.

Het protest besluit met de woorden: "Onderling gescheiden, worden Vlamingen en Walen zo zwak dat zij niet meer in aanzien zijn onder de volkeren. Verenigd, vormen zij een staat die, hoewel klein wat het grondgebied betreft, de eerbied van de wereld heeft weten af te dwingen en voor wie nog een taak is weggelegd in het vrije mensdom.

9 augustus 1917

Belgisch Dagblad meldt, dat Destrée, benoemd tot Belgisch gezant te St.-Petersburg, sinds 1902, toen hij de bestuurlijke scheiding

voorstelde, die verklaring heeft betreurd en herroepen. Reeds lang heeft hij de warmste hulde aan de Vlamingen gebracht.

11 augustus 1917

In ons avondblad van 4 dezer komt onder het opschrift “Camille Huysmans en de Vlaamse Beweging” een korte beschouwing voor over hetgeen Huysmans zegt van de ontvangst van Joris, die als afgevaardigde van de activistische groep der Antwerpse socialisten naar Stockholm was gegaan, enz.

De Toorts vindt in deze beschouwing aanleiding tot een uitvoerig artikel: “De “klaarheid” van Huysmans” geheten. Wij ontleen aan dat artikel het volgende stuk:

De activisten zitten met Huysmans in hetzelfde schuitje. Ook hem wordt verweten, omdat hij naar Stockholm gegaan is, en ijvert voor een vrede door overleg, dat hij de Belgische politiek compromitteert en onenigheid zaait tussen de Belgen. Dat verwijten hem zelfs zijn invloedrijkste partijgenoten. De activisten echter zijn nagenoeg de enigen die hem niet kwalijk nemen de stem van zijn verstand en van zijn menselijk geweten gevolgd te hebben om de zaak van zijn land onverschrokken te dienen; en het is dan wel erg onheus van hem, juist de activisten met hetzelfde “argument”, dat honderdmaal weerlegd werd, te bestrijden.

Wat de Vlaamse politiek der Duitse regering betreft, deze wordt door het activisme goedgekeurd in zover ze de zelfstandigheid van Vlaanderen, een vrij Vlaanderen in een vrij België bevordert, en door het aanwakkeren van het stambewustzijn van de Vlamingen, deze minder ontvankelijk maakt voor elke vreemde voogdij, al is het de socialistisch getinte Waalse, en nog socialistischer getinte Franse voogdij, die Huysmans verkiest boven de “reactionaire” Vlaamse

zelfstandigheid. Als Duitsland en Huysmans menen dat hervormingen, die zelfs bij de passiefste passivisten een rilling van hoop verwekken op het tot stand komen, na drie eeuwen van verdrukking, van een herboren Vlaanderen, hervormingen die het Vlaamse waardigheidsgevoel en de Vlaamse vrijheidszin wakker geschud hebben gelijk de verpolitiekte Vlaamse leiders het nooit vermocht hebben, een degelijke onderbouw voor annexatie zijn, dan zijn Duitsland en Huysmans mis. Met veel meer recht mag beweerd worden dat Huysmans' socialistische plannen tegenover Vlaanderen en de, buiten alle militaire noodzakelijkheid om, bedisselde politieke en economische overeenkomsten van de Belgische regering met overmachtige beschermende mogendheden, een hechte en praktische onderbouw vormen voor ontwikkelingen die noodlottigerwijze, een of de beide Belgische volken moeten verwijderen van hun vrije groei en hun eigen toekomst.

Ondanks Huysmans' onthullingen omtrent de "Vlaamse" plannen van de Belgische regering en de mogelijke "Vlaamse" actie van de internationale conferentie van Stockholm, zal geen Flamingant-passivist betwisten, dat de Belgische regering en de Franskiljons in de grond een niet te verhelen antipathie voor de Vlaamse kwestie in zich dragen, noch zal hij negeren, dat de Belgische politiek steeds met meer beslistheid georiënteerd is naar de versmelting van het oorlogsdoel van de onzijdige bufferstaat België met de imperialistische oogmerken van Frankrijk en van Engeland, en tevens naar een enge, blijvende aansluiting bij één Europese machtsgroep en een bestendige verwijdering op alle gebied van een andere Europese machtsgroep, d.w.z. een politiek van beperking der Belgische en Vlaamse zelfstandigheid, een politiek die de geboorte van België verhinderd zou hebben en het voortbestaan van de staat in gevaar brengt. Dat de belangen van België en van Vlaanderen door die politiek niet gediend zijn is de vrees, waaruit het activisme

ontstond, en dat ze beoogt van België feitelijk een strategisch, economisch en geestelijk steungebied van Frankrijk tegen Duitsland te maken, is de vrees, waaruit de "Vlaamse politiek" van Duitsland voortgesproken is. Dat tijdens de oorlog daadwerkelijk moest geageerd worden tegen de regeringspolitiek is te wijten aan de tsaristische houding van de regering zelf, die in de afwezigheid van een parlementaire controle aanleiding zag, niet om in haar politiek omzichtiger, doch avontuurlijker, niet om in haar behandeling van het Vlaamse vraagstuk verzoenlijker, maar driester op te treden. Zelfs de pacivisten zijn tot die overtuiging gekomen en sedert ze begonnen zijn te reageren, werden ze ook gelijk de activisten, als landverraders gebrandmerkt.

Aug. Bruynseels, de afgevaardigde van kardinaal Mercier, de aartsbisschop van Mechelen, weerlegt in Vrij België de in de activistische pers tegen de kardinaal uitgebrachte beschuldigingen, waaronder deze, dat kardinaal Mercier "alles in het werk gesteld zou hebben om te beletten, dat Vlaamsgezinde priesters als aalmoezenier zouden optreden in de Duitse gevangenkampen."

De waarheid is, schrijft Bruynseels, "dat kardinaal Mercier alles beproefd heeft wat menselijkerwijze maar gedaan kon worden om van de Duitse overheid te verkrijgen om Vlaamse priesters naar Duitsland te zenden."

Naar De Toorts van bevoegde zijde verneemt, vordert de vervlaamsing van het Belgische ministerie van binnenlandse zaken te Brussel met rasse schreden. "Onder de bekwame leiding van prof. dr. K. Heyndrickx en van de algemene bestuurder, dr. J. Spincemaille, is thans het personeel vrijwel in getal, om het ministeriële raderwerk terug in beweging te brengen."